Потоцкий, Січиньский, Шептицкий.

ПРОМОВА ПОСЛА Дра Кирила Трильовского,

виголошена в Раді державній дня 22. мая 1908 р.

Ціна 10 сотиків.
(12 книжок коштує 1 кор.)

Коломия 1908.

Накладом Івана Чупрея.

З друкарні А. В. Кисілевского і Сп. в Коломиї.

Др. Кирило Трильовский,

посол до Ради державної.

Промова посла Др. Трильовского, виголошена в Раді державній для 22. мая 1908 року. (Стен. прот. 74 засіданя, XVIII сесиї.)

Висока Палато!

Коли який нарід володіє через довший час над другим народом і взагалї грає в істориї довший час ролю володїтеля, то єго характер, чи радше сказати-б характер єго пануючих кляс набирає осібних признак і черт, котрі знаменують єго яко так званий

„володарский характер“.

Про се написав проф. Сімель з Берлїна знамениту статю у „Schmollers Jahrbücher“.

Коли се знамя приходить у народа, котрий дійсно ще володіє, котрий має свою державу і є самостійний, то мож се яко-тако зрозуміти, виправдати, бо сей характер народу відповідає очивидно дійсному станови.

Та історична Немезіс робить ще й то, що той володарский характер держить ся того народа ще й тодї, коли він свою ролю володаря уже давно відограв. І він поводить ся як володарь ще й тодї, коли не має вже ніякої власти, — і в сім саме лежить не лиш проклін володїня, але й гідна пожалуваня трагікоміка.

Примiром сеї iсторичної Немезiс, якої дiланє бачимо на однiм володiючiм народї, служить мiж иньшими

теперiшна Портуґалiя,

колись так могутна своїми кольонiями.

Давна її слава i могутнiсть ще коли минули. Сама ся держава є лиш державою зависимою вiд Анґлiї, але єї паньска-володарска вдача є ще до нинї i вона стараєся удержати усї зверхнi вигляди могутної держави, зуживаючи на сє послiдних фiнансових сил.

Коли отже тi паньско-володарскi примхи держави у всякiм разї народоправної i самостiйної роблять таке прикре вражiнє на посторонного зрiтеля, то о скiлько сьмiшнiще мусить виглядати, як великим хоче показати ся нарiд, що стратив уже бiльше як перед сто лiтами свою державну независимiсть, а мимо того при кождiй нагодї дає, волю своїм володарским кортячкам.

І таке власне дiє ся у панiв Полякiв, хоть очивидно сей закид не дотичить усего польского народу, а лиш єго т. зв. висшi кляси.

Польска шляхта

тримала ся володарских звичаїв i моралї далї, навiть по утратi державної независимости, бо ся кляса в кождiм разї також супротив усяких народiв, що замешкували польску державу, принимала поставу володаря та

виконувала єї з найбільшою беззглядностию і безсердечностию.

Се вороже становище шляхти до простолюдя характеризує найкраще латиньска пословиця, котру часто повторяли шляхтичі XVII. віку і пізнїще.

„Rustica gens optima flens, et pessima ridens“ (Хлопство найлїпше, як плаче, — найгірше, як скаче.)

Се історично доказаний факт, що хлопи вдавній, польскій, шляхетскій державі мали дуже мало нагоди до „скаканя“ і хоть панщина знесена 1848 року а конституція ітснує в Австриї, отже і в Галичинї, бодай на папери, від 1860 року, то та кляса лупіжників завдавала собі тільки труду, аби вигнати з хлопів, а передовсїм з руских хлопів, усяку охоту до втїхи а тим відповідно заспокоїти свою охоту до володїня.

Ми є в послїдних лїтах в Галичинї сьвідками зовсїм особлившої появи історичної:

шляхетска кляса мусить передавати свою ролю володїтеля новоповстаючому станови, а іменно буржуазії,

котра у Галичинї складає ся переважно із бюрократів значить: урядників. Сей процес дав ся видїти навіть тут у парляментї, як презесом Польского кола не вибрано по старому звичаю шляхтича, лиш міщанина, провідника вшехполяків, пана Ґломбіньского.

Попередний презес Польского кола, шляхтич Абрагамович, мусить тепер вдоволяти ся досить невидною ролею мінїстра-родака, котра становить лиш стадію переходову до цілковитого полїтичного заснїченя.

Отже наслїдство по польскій шляхтї обняла радо і весело польска бюрократія, котра назвала себе „вшехпольскою партією“, аби через то захопити суґґестією широкі маси народу.

Тут здійснили ся лиш славні слова самоука Давида Абрагамовича, котрі він сказав тут у парляментї десь перед 20-ма роками: Tempora mutantur et... nascitur ridiculus mus“ (Часи зміняють ся і... родить ся сьмішненька мишка“).

І справдї, тоті наслїдники шляхетства, тоті вшехпольско-австрійскі урядники, що унаслїдили по шляхтичах їх паньску мораль, — як-же прикро вони виглядають?

Коли давна шляхта допускала ся по подїлі Польщі злочинів на своїм народї, то у сім їх злочиннім дїланю була ще певного рода романтичність, певного рода протест против чужодержавної власти, котра старала ся уменьшити ту споконвічну самоволю шляхтича, пана житя і смерти своїх підданих. Сю появу обробив знаменитий польский письменник Жеромский у однїй частинї своєї історичної повісти „Popioły“.

Але у злочиннім дїланю вшехпольских галицко-австрийских урядників не находимо нїякого слїду якого романтизму. Чи-ж се романтизм, як ті панове

надуживають і допчуть ногами австрийскі закони,

які вони прецінь торжественно заприсягли, — аби лиш дати волю своїм забагам пановання?

Так, вони називають себе не лиш наслідниками лицарів з-під Хотіня, Відня, Парканів, але й з-під Рацлавиць і Мацєйовиць! А чи се по лицарски, чи се шляхотно убирати ся в австрийский урядничий мундур, що має прецінь — кажім що хочемо — деякі подібности до льокайскої лїбериї, — припоясувати собі австрийску шаблю і під охороною австрийских манлїхерів обрабовувати бідного, незинного руского хлопа з єго виборчого права? О, що-ж за достойне діланє для наслїдників польского лицарского роду! Чисте видовище для богів!

Понятє вшехпольскої партії у Східій Галичині криє ся майже зовсїм із володіючою тамки польскою бюрократією. Тоті пани називають себе, розуміє ся для милозвучности, „демократами", хоть се зовсїм особливший демократизм. Іменно при виборах попирають вони навіть найзавзятїщих реакціонерів і найбільше закаменїлих шляхтичів, як примір п. лицаря Мойсу, вибраного за помочию найбільших шахрайств виборчих. До характеристики того „заступника народу", попираного вшехполяками, най послужить ся обставина, що, як до него, яко до маршалка повітового, прийдуть хлопи із своїми справами і побачуть, що він сидить на ґанку свого палацу, то

як лиш увійдуть на браму єго подвіря, мусять скидати зараз капелюхи і приближувати ся д нему з голими голови. Вони не сьміють навіть прийти на ганок, лиш мають чекати без капелюхів на дворі. Лиш тоти, що єму запродали ся з тілом і душею можуть приходити перед саму особу того автономічного пана.

Сей пан, а може котрий другий з Кола Польского, котрий знає дуже добре тоті відносини, міг-би нам дещо розповісти про одного маршалка повітового, котрий то — се мені тяжко сказати тут, у сїй палаті —, в присутности партій, котрі до него приходять в депутациї заспокоює певні потреби, зовсїм особистої натури. Пан Мойса буде єго знати.

Отсе

кандидати вшехпольских демократів.

Тоті люди злучили-би ся і з чортом, аби лиш дійти до власти, а особливо у Галичині, аби руский народ обдирати з єго прав, гнести єго, знищити і в той спосіб — бодай після своєї думки — зробити можливим здїйсненє їх програмового привиду: самостійної Польщі „od morza do morza“.

Не мож впрочім знати певно, чого тї люди властиво хотять, які їх стремлїня. Славний польский письменник і многозаслужений патріот Болеслав Прус написав раз так про ту партію:

„Партія вшехполяків визначує ся тим, що анї єї приклонники анї противники не знають, о що властиво тїй партиї ходить. За

то видко у неї велику консеквенцію у тактиці: вона говорить усе инакше, як думає, вона ніколи не дотримує даних приречень а усе заперечує то, що перед хвилею зробила“.

Я вже вперед завважив, що вшехпольска партія поступила вже так у здобутю власти, що єї австрийский провідник став навіть презесом Кола польского, а дотепер се було правом виключно шляхоцької кліки.

Ся обставина була зовсім природно не дуже до смаку голові Галицьких шляхтичів, намісникови Потоцкому, і при послїдних виборах хотїв він дати почути вшехполякам свою всемогучість та не допустити до вибору Ґломбіньского. (Посол Малаховский: Зовсїм противно!) Се-ж учера сказав п. Дашиньский. Вас попирав намісник також, але Ви перепали, бо він запізно взяв ся до діла. (Посол Малаховский: Се неправда!) Се булоби очивидно скандалом, бо се належить до традицийної польскої політики, що кождоразовий презес кола Польского у Відни є заразом послом до галицкого сойму.

Отже небезпеченьство було уже в дорозї і вшехпольскому єдноралови не оставало нїчо, як покорити ся. Се вчера усталив п. Дашиньский. Вшехпольске „Słowo Polskie“ ударило в чемний, примирливий тон а п. Ґломбіньскі говорив особисто з намісником Потоцким. Сей оказав ся з свого боку ласкавим і миролюбним і дальший

перебіг соймових виборів відбував ся цілковито під знаком порозуміня межи вшехполяками і шляхтичами.

Мої панове! Ви власне чули від других опозицийних бесїдників, як відбували ся ті соймові вибори і як вони випали для Русинів. Після числа повітів, у котрих Русини посїдають переважаючу більшість, належить ся нам 46 мандатів з куриї громад сільских; однак усї рускі партиї, враз з москвофілями, здобули разом ледво 21 мандатів. З того припадає 9 мандатів на україньску партію національно-демократичну, 3 на україньских радикалів а 9 на москвофілів. Коротко сказавши: Ґраф Потоцкий зрабував нам 25 мандатів не рахуючи того, що усї москвофільскі посли повиходили лиш через єго явне підпиранє у деяких повітах, як пр. у Косівщинї, за помочию найбезвстиднїйших шахрайств.

У Галичинї знати було ще перед 25. лютого, коли то мали бути в Галичинї вибори з куриї сільских громад, що ґраф Потоцкий постановив перепустити взагалї лиш 19 руских кандидатів включно з москвофілами.

А єго півурядовий орґан „Gazeta Narodowa“ помістила вже 5 день перед виборами спис усїх кандидатів, з окремим зазначенєм, котрі кандидати після всяких правдоподібностий будуть вибрані. І се предсказанє сповнило ся. майже що до йоти, бо лиш два мандати здобули Русини більше, як було їм призначено.

Із сего видко, як докладно, з якою досконалостию

ґраф Потоцкий з'орґанізував виборчі шахрайства.

Головною підставою сих шахрайств було

фальшованє виборчих ліст.

Недостаточні приписи ординациї виборчої до галицкого сойму а особливо брак ясних постанов щодо реклямаций, були дуже на руку ошуколюбним урядникам староства.

Можна справді дивувати ся, коли розважити, які сьвітлі результати осягнули громадскі писарі, що є майже з правила старостиньскими креатурами, у фальшованю виборчих ліст. Так приміром — аби бодай одного навести, громадский писар Іванчук з Попельник, снятиньского повіта, повичеркав у громадах Попельники і Джурів найбогатших ґаздів із виборчих ліст, як лиш вони належали до опозициї, а повтягав найбіднїщих, які не платять взагалї нїяких безпосередних податків, коли вони були зависимі від війта або від дїдича.

Подібно пошахровано виборчі лїсти у Залучу, Новоселици і тисячах иньших сел східної Галичини і не улягає сумнївови, що у тім так численнім поповнюваню злочину була якась система, ба ще більше: був уплянований з гори до долини ідучий провід.

Колеґа Будзиновский говорив власне про се, що для пануючих кляс у Галичинї, для бідних шляхтичів і споріднених з ними вшехполяків, а

може і для иньших партій було-би се дуже відповідним, якби на універзитеті мабуть у Львові — у Кракові се непотрібне — установлено катедру, де-би викладано суть шахрайств виборчих після строго наукових засад.

Але колєґа Будзиновский відай не знав, що в 1897 році ґраф Казимир Баденї, знаний з сеї палати передовсім старим парляментаристам, устроював окремі курси для полїтичних урядників про суть виборчих шахрайств.

Се був універзитет на спосіб анґлійский, бо прелєґенти об'їздили край і відбували виклади перед урядниками староства.

Приміром у Станїславові мав такі виклади совітник намісництва Корженьовскі і треба признати, що мав пильних і ревних слухачів.

Чи і при послїдних виборах соймових устроювано такі курси — доси не відкрито. Однак се є певне, що, як по усяких реклямациях, телєґрамах, депутациях і т. д. намісник Потоцкий заряджував про людске око так звані доходженя, і посилав відтак до дотичних повітів шефа свого презідіяльного бюра, то задачию сего пана Ґродзїцкого було поучити урядників староства, як вони обережнїйше мають вести виборчі шахрайства. Про се розповів неодно колєґа Петрушевич.

Мої панове! Як я вже згадав, постановив ґраф Потоцкий, що у 27 руских повітах безусловно мусять бути вибрані шляхотскі кандидати.

Старостам тих повітів дано carte blanche: вони могли, ні, вони були обовязані, на всї можливі способи шахрувати, не оглядаючи ся на закон або бодай на приличність.

Головна річ була, що при оголошуваню головного результату мусїло бути конечно проголошене іменя шляхтича назначеного Потоцким яко побідне.

Се вже було річию дотичного старости, як дійти до сего вислїду. Він знав одно певно: Під нїяким услівєм не сьмів він бути потягнений за свої дїла до судової відвічальности. Бо

у Галичинї стоять усї прокуратори і надпрокуратор під безпосередними приказами намісника

протів єго волї не може й волосок з голови спасти навіть найбільшому злочинцеви.

Бачимо се приміром на старостї Шведзїцкім. Протів него лежить понад 40 карних донесень вже від року неполагоджених. Противно, в нагороду за свої виборчі „заслуги" перенесено єго на вигіднїйше місце, іменно до Бохнї. Те саме було і з старостою Ґродзїцким з Бібрки і з многими иньшими.

Мої панове! Підчас дебати над наглими внесенями представлено Вам цїлий

ряд виборчих шахрайств.

Зі свого боку хочу Вам оповісти лиш кілька случаїв, котрі однакож дуже страшні і харак-

теристичні. У снятиньскім повіті іменовано шляхотским кандидатом що-лиш згаданого польско-вірменьского лицаря Мойсу. Єго вигляди були тим ліпші, що він був шкільним товаришем снятиньского старости Левицкого, а заразом повітовим маршалком, а яко такий понастановляв своїх креатур майже усюди вітами та громадскими писарями.

Позаяк Мойса жиє в дуже приязних відносинах з коломийским прокуратором, Ковальским, то сей запевнює їм цілковиту безкарність за їх діла і поступки.

Пан Мойса не явив ся ні на одних зборах перед виборцями, він не друкував ніяких відозв, ніяких плякатів і т. д., як се діє ся у західній Европі. Сего єму не треба. Лиш раз скликав він усіх вітів і писарів громадских до салї ради повітової до Снятина і випитував кождого за порядком, як там стоїть у єго селї єго кандидатура. Очивидно усї заявили, що єго побіда певна, лиш віт з Заваля мав відвагу сказати, що він не може ручити за своє село, бо там має радикальна партія за велику силу. На то гримнув Мойса, як скажений: „Марш! Забирай ся!“ І бідний віт мусїв вийти з салї (Веселість.)

За чверть години закликав єго Мойса назад до середини і поклав єму знов таке саме питанє. А коли відповідь була така сама, як уперед, вигнав єго Мойса знов на двір. Се поступованє повторило ся три рази і — се була одинока нагода, коли п. Мойса зійшов ся з своїми правиборцями.

А преціньь він вибраний! У західній Европі се ніяк не булоби можливе тимбільше, що взагалі ніяка партя, ніякий комітет не устроював зборів за єго кандидатурою, ані не видавав відозв або плякатів. А мимо того він вибраним!

Придивім — же ся з-близька тій шахрайскій практиці виборчій.

Уперед обчислено, кілько виборців треба, аби осягнути більшість, а то число розділено на поодинокі громади. У громадах, де нарід ще не зовсім осьвічений, мали війти і писарі шахрувати до схочу А у других громадах, де нарід більше осьвічений, мусїли правибори відбувати ся о скілько можна після приписів, а дотичним вітам і писарям поручено також пробувати щастя у виборчих шахрайствах.

У проскрибованих громадах

фальшовано в першій лінії виборчі лїсти,

а дальше старано ся затаїти день виборів.

Коли і сї средства не помагали а прибувші правиборці проти сподіваня голосували опозиций-но, тоді імали ся незаводного средства: Комісія виборча, що складала ся лиш з комісаря виборчого і віта спирала тожсамість особи явившого ся правиборця. „Се не твій нумер дому!“ була уживана формулка і бідний правиборець мусїв опускати виборчий льокаль не справдивши стану річи. Очивидно тожсамість оспорювано аж тогди, як він зачав опозицийно голосувати.

А була ще й

иньша штучка,

якої залюбки уживали у східній Галичині і з великим успіхом.

Після галицької соймової ординациї виборчої має кождий правиборець, що прийшов голосувати, сказати імена тільких виборців, кілько їх на дотичну громаду припадає. Декотрі громади вибирають по 10, другі по 14, 15, Снятин навіть 22 виборців! Не вільно тут голосувати картками, треба т. всі імена сказати устно!

Хто уміє читати, для того ся історія ні: він вичитає і цілу літанію кандидатів на виборців з картки.

Але що мають робити неписьменні, котрих у Галичині завдяки просьвітителям з кузьні Бобжиньского є міліони?

Давніще послугувано ся ось яким способомі Прошу уважати, мої панове! Се лиш у Галичині можливе! Кандидатів на виборців фотоґрафовано в одній ґрупі. Відтак давано ту фотоґрафію правиборцям, що ішли голосувати, почім вони відчитували імена кандидатів з того образка. Однак се не усюди доводило до цїли а згаданий спеціялїст у виборчих шахрайствах, Леґицький, хвалив ся раз у моїй присутности, що як ще був комісарем при старостві в Городенцї, то підчас виборів конфіскував він того рода фотоґрафії.

Впрочім по наших селах нема так богато фотоґрафів — хоть є вправді декуди фотоґрафи-

аматори — тож неможливо було брати ся сего способу оборони.

Не оставало нічого, як виучувати напамять цілу лісту кандидатів на виборців. В Рожнові, де вибирає ся 14 виборців, розділено ціле село на секциї. Члени тих секций, часом і старі, сїдоголові діди, сходили ся разом і бубнили враз, часом під проводом молодого хлопця, напамять лісту виборчу.

А тепер міг-би хто замітити, що... (посол Старух: Сьмійте ся, сьмійте, мої панове, отсе польска ґосподарка!) Але що, вони за цинїчні!... що партія прихильна шляхоцкому кандидатови була рівнож наражена на такі трудности. Ой не так то, мої панове! Позаяк війт був майже всюди прихильником шляхоцкої кандидатури а заразом яко член комісиї віддавав перший голос, то для кождого дальшого правиборця - шляхтолюба вистарчала вповні заява: „я голосую, як пан начальник“, — і сей єго голос значив за відданий на усїх 14 виборців.

А опозицийні правиборцї мусїли з памяти називати по імени усю лїсту, що дуже часто не удавало ся і доводило до розстріленя опозицийних голосів. В той спосіб ціль була очивидно осягнена.

Аби щиру правду сказати, то мушу піднести, що у Рожнові, де правибори переведено 14. лютого с. р. не дозволювано з-першу опозицийним голосувати покликуванєм ся на свого одномишленника, котрий уперед віддав свій голос на опозицийну лїсту. Однак пізнїще, аби не тратити часу,

позволено всім в той спосіб голосувати. Але аж як були свого певні і як уже наперед знали, що побіда мойсівскої лісти запевнена.

Уже день перед правиборами зареквіровано з Коломиї скадрону драґонів а крім того тьму-тьменну шандарів. Спокійне село виглядало як у часі війни.

В дни правиборів обсаджено виборчий льокаль і вулицю перед ним тими драґонами і шандарями.

У самім льокали виборчім урядував

комісарь староства Жулкевіч

із заступником комісаря громадского Намісниченком та єго писарем.

Запитав-би хто: як-то? правительственний комісарь громадский? Що се значить? Отсе власне також средство до шахрованя при виборах. Як то оден попередник сказав, шахрує ся вибори без перерви, через усі шість літ, і такий староста не має иньшої роботи, лиш старати ся, аби вибори випали добре для шляхти. Позаяк отже Рожнів велике село і вибирає 14. виборців, то розвязано тут раду громадську під марним позором. Я вніс в тій справі інтерпеляцію, бо я знав, до чого се веде. Бувшому вітови не доручено навіть дотичної резолюциї розвязуючої, аби він не вніс рекурсу, а коли дотичні люди прийшли до старости і жадали, аби їм дав на папери резолюцію розвязуючу, то пан Левицкий сказав, що акти десь заділи ся і не мож найти.

Крім тих двох осіб, громадского комісаря правительственного і єго заступника, сиділи в виборчім льокали ще писарь громадский, котрий виповняв виборчу лїсту і ще кілька приверженців партиї мойсюків, висьмівували прибувших до голосованя опозиціонїстів та старали ся привести їх до зради.

Опозициї віднято всяку можність котролювати чинности комісиї виборчої.

Мої панове! Я був особисто підчас тих правиборів у Рожнові, я видїв, що ціла товпа народ а, яка заповняла улиці ідучи до голосованя, се були прихильники радикальної партиї! А прецінь побідила лїста мойсюків!

Комісарь Жулкевіч оголосив, що лїста мойсівска дістала 156 голосів, а лїста опозицийна лиш 96 голосів.

Страшне обурене і роз'ярене змагало ся в народі, що очікував оголошеня результату правиборів. Але що було робити? ужити лїнчової справедливости супроти комісиї виборчої?

Панове Мойса і староста Левицкий заасекурували ся против сего заздалегідь: шахраї виборчі були окружені драґонами і жандармами.

Мої панове! Додатково зроблено спис тих, що голосували на опозицийну лїсту. Є там списано 153 людий і всї вони заявили торжественно, що готові заприсягнути, що голосували на лїсту опозицийну.

Комісар оголосив, що на опозицийних кандидатів упало 96 голосів, а 153 людий готові за-

присягнути, що голосували на опозицийних кандидатів.

Коротко сказавши, комісарь Жулкевіч пофальшував в безличний спосіб результат виборів.

Такого злочину не мож полишити безкарно. Але я знаю наперед, що приятель Мойси, коломийский прокуратор Ковальский, кине до коша евентуальне донесенє карне. Тому буду старати ся зробити сю цілу шахрайску історію предметом окремого наглого внесеня.

Староста Левицкий, про котрого я говорив, вишукав собі до помочи в виборчих шахрайствах особлившого помічника. — Є се

повітовий лікарь Др. Палєстер,

що є заразом єго домашним приятелем. І він є так щирим приятелем, що пішов навіть за п. Левицким з Городенки до Снятина. Він родом Жид, але дав ся охрестити. А се діє ся — як звісно — не так з переконаня, як радше з огляду на евентуальну карієру або також через любов. Що спонукало до сего п. Палєстра, не можу сказати. Зауважаю лиш, що пан Палєстер остав мимо свого вихрещеня тим, що то жиди звуть „гойх міт ді пєнтис“.

Із того рода понятєм лицарства не стоять після понять Палєстра у жадній суперечности виборчі шахрайства. Тому віддав ся він з усею пристрастию східного серця сему спортови. Я наведу тут кілька ілюстрацій єго тверджень.

Правибори в Борщеві

(снятиньского повіта) розписано на 19. лютого, отже

шість днів перед головними виборами. Так пізно на то, аби не було коли робити яких кроків против виборчих шахрайств (їхати до Відня і т. д.) Для партій, що брали участь у виборах було се великої ваги, які виборції повиходять у сій громаді, бо ся громада голосує при виборах трета з ряду а при явнім голосованю з початку віддані голоси мають велике суґґестивне значінє для слідуючих виборців.

Повітовий лікар, Др. Палєстер, зробив яко комісарь виборчий у Борщеві короткий процес. При кінци голосованя оголосив він, що опозицийна лїста дістала 38 голосів а лїста мойсівска 61 голосів — що отже виборцями вибрані віт Семен Танасїйчук, Лесь Танасїйчук і Михайло Кравчиньский.

Опозицийна партія пізнала зараз, що тут наступило шахрайство і сказала се Палєстрови в очи. Колиж він бачив розворушенє товпи, старав ся їх успокоїти і потїшав людий, що против того можуть внести протест. Се дїйсно зроблено а крім того телєґрафував я ще того самого дня до намісника Потоцкого о поміч в тім шахрайстві виборчім.

У протестї наведено, що Др. Палєстер впливав особисто на приходячих до голосованя правиборців а на се подано сьвідків Івана Танасїйчука с. Остафія і Остафія Танасїйчука с. Грицка.

А на то, що віт а заразом другий член виборчої компанії, Семен Танасїйчук, старав ся приходячих до голосованя правиборців в той спосіб на свою сторону перетягнути, що обіцяв без-

процентові позички з повітової каси, де Мойса є всемогучим паном, наведено в протесті сьвідка Стефана Филипюка с. Василя. Далї наведено, що 54 правиборцї готові кождої хвилї зізнати під присягою, що голосували на опозицийну лїсту.

У телеґрамі, який я післав до намісника, подав я яко сьвідків Івана Войчука і Остафія Гуцуляка.

Та що стало ся?

Що зробив намісник

з тою жалобою і з тим телеґрамом?

Намісник про людске око зарядив доходженя а їх поручено перевести — ану вгадайте — їх поручено перевести щирому приятелеви Др. Палєстра, старостї Левицкому, отже тому самому, за котрого почином устроєно всї ті шахрайства.

Доходженя відбували ся в той спосіб, що в першій лінії переслухано усї ті особи, що брали участь у шахрайстві, розуміє ся і Др. Палєстра, — а вони — розуміє ся заперечили усї наведені в протестї факти.

Із протестуючих правиборців переслухано одинокого Івана Войчука а то переслухане відбувало ся в сей спосіб:

Староста Левицкий каже:

„Ти, Войчук! Ти оскаржуєш пана комісаря, що він покрав голоси. Ти, Войчуку, можеш за се відповідати перед судом. Чи ти видів, як він крав голоси?“

„Ні“ — відповів Войчук — „я сего не видів, але 54 людий заявили готовість зізнати під присягою, що вони голосували на руську лісту“.

„Я тебе про се не питаю — каже староста — досить, що ти сего не видів і я се пишу в протоколі. А чи ти чув, як пан комісарь перемавляв людий, аби голосували на лісту Мойси?“

„Я не чув сего особисто, але сю обставину потвердять сьвідки Іван Танасійчук і Остафій Танасійчук, котрих ми подали в протесті і котрі були при сім.“

„Досить!“ — сказав староста. „Ти не чув сего. Підпиши протокол!“

От і все! Конець бесіди!

Других сьвідків наведених у протесті не переслухано цілком, протест відкинено а в дотичній резолюциї піднесено виразно, що навіть самі протестуючі — завважую ще раз, що лиш оден був переслуханий, — сказали, що не виділи, аби Др. Палєстер перемовляв правиборців.

Се типовий випадок, мої панове, бо в такий спосіб переводжено по всій східній Галичині доходженя, спричинені протестами, телєґрамами, депутаціями і т. д.

В подібний, не меньше безличний спосіб, перевів фізик повітовий Др. Палєстер

вибори в Ганківцях

снятиньского повіта. Після єго обчислень одержали мойсівскі кандидати 45, взглядно 40 і 43 голоси, — а рускі кандидати 39, взгл. 34 і 37 госос-ів. Та я маю поперше поіменний спис 11 правиборців, котрих Др. Палєстер не допустив до го-

лосованя під дрібним позором, спирав тожсамість їх особи, хоть їм навіть доручено карти леґітимацийні перед днем правиборів; далї маю спис 50 правиборців, що найторжественнїйше готові заприсягнути, що голосували за опозицийною лїстою.

Очивидно маю я подібний спис з Борщева і ще зробю деинде ужиток із тих документів.

16. лютого с. р. був я у галицкім намісництві аби привести перед пана ґрафа Потоцкого, яко намісника, депутацію з пятьох сіл снятиньского повіта.

Депутація до ґрафа Потоцкого

була вислана, аби єму представити жалоби на виборчі шахрайства поповнені у дотичних громадах.

Як Ви, панове Чехи, що маєте так гарний музей у Празї, інтересуєте ся нашою етноґрафією, то прийдіть колись перед виборами до почекальнї нашого намісництва. Там побачите, так як я, цілу етноґрафічну виставу, і то живу—не кукол.

Тут видко було найріжнороднїйші хлопскі ноші із усїх повітів східної Галичини, а всї сердечні сватки прийшли з тим самим наівним заміром, що й ми: вони хотїли пожалувати ся за надужитя виборчі усіляких повітових чортиків у найстаршого чорта, у Бельзебуба, котрий пре-цінь сам вів перед у тій кампанії виборчих шахрайств і на єго то зазив поповнено усї ті надужитя!

Там довідав ся я цікавих річий і говорю лиш про такі річи, про які я сам чув, а не читав по ґазетах.

Була там приміром

депутація з Завишні,

сокальского повіта, котра мене рівнож просила, аби я єї повів перед намісника. Вона оповіла менї таке:

Правибори у тій громаді були розписані на 12 годину в полудне і мали відбути ся в громадскій канцеляриї. Староста славний Калїнєвіч, прибув доперва пів до пятої пополудни і заїхав до тамошного дідича. (Посол Др. Бачиньский: На каву!) Розуміє ся, що на каву. Якось щасливо запримітили люди єго прибутє, збігли ся до голосованя а ще був час, аби віддати голоси — і більшостию кількадесять голосів против 2 чи 4 — не можу собі докладно пригадати — (Посол Др. Петрушевич: 44 руских голосів!) вибрали своїх виборців. 44 голоси упали на Русинів, а на польску лїсту 14 голосів, отже одним словом, опозиція побідила.

Тоди сказав Калїнєвіч: Приступимо до тїснїщих виборів, прошу отже опустити льокаль виборчий. Коли люди повиходили, сказав староста до жандармів: Розігнати ту голоту! І розігнано людий, а тих кілька, що остало, два чи чотири, вибрали потрібне число виборців. Де-ж клєрикальні Чехи, що підпирають тоту банду? Вони повинні сего послухати!

І ще дещо такого довідав ся я там у почекальни.

В громаді

Кологури,

бобрецкого повіта, розписано вибори на 8 лютого і тоді-ж переведено. 23 голоси упало на Кирила Хамуляка, а 2 голоси, іменно правиборців Алтера Ґанґа і Давида Вінда, на віта Івана Козака.

І Козак зістав вибраний!

Комісар Станїслав Смолїньскі не хотів ніяк оголосити вислїду виборів а на усильні домаганя людий старав ся він усїми способами від сего викрутити ся і заявив, що він ще сам не знає, хто вибраний, бо одні виговорювали імя кандидата „Хамуляк", а другі знов „Ґамуляк", — то знов, що він ще мусить довідати ся в суді, чи против Кирила Хамуляка не веде ся яке карне слїдство. Отже він від'їхав, а за кілька день доручено вітови Козакови леґітімацийну карту яко виборцеви; що против Хамуляка не вело ся жадне слїдство — се розуміє ся. Усе то були лиш видумки.

І тут маєте, мої панове, ще яркійший примір безличного, о пімсту взиваючого доптаня законів. Сей случай тим інтереснїщий, що передучера жалував ся посол Глїбовицкий на то, що єго партію, староруску, тероризовано в тім повіті.

Вперед мушу Вам пояснити, хто був кандидатом старорускої партії. Се був пан, що не належав до нїякіського руского товариства а є секретарем польского касина. Аж по виборах запренумерував він з вдячности москвофільску ґазету.

У него дома, в родині, говорить ся по польски. Коли у Поляка говорить ся по польски, то се зрозуміле, але коли се діє ся в домі Русина, то се вправді також не гріх, але в кождім разі — за позволом — свинство. (Посол Др. Малаховский: Се-ж справді провокація! Прошу не ображувати!) Я не ображую. Ви повинні, Ви мусите говорити по польски, бо Ви Поляк; але як хто зраджує свою націю, як стає ренеґатом, то що Ви на се скажете? Що скажете, як у Росиї урядники, родимі Поляки говорити-муть дома по росийски? Се ренеґати. Ви маєте таких. Чи не маєте у Німеччині, у Прусах, ренеґатів, що говорять по німецки? У вас богато таких ренеґатів і Ви самі нарікаєте на се. Хто попродав кольонізацийній комісиї тільки дібр? Се були Поляки, а то був сором, зрада польского народа.

Президент (дзвонить:) Прошу гамувати ся, пане после! Прошу вернути до мотивованя наглости. (Веселість).

Пос. Др. Трильовский (дальше:)

При виборах соймових з сільскої куриї в Косівщині кандидував зі сторони рускої опозиции

Гуцул Юра Соломійчук з Жабя,

а з боку поляколюбних Русинів судовий секретар Трач.

Єго іменовано в послідній хвили кандидатом а то лиш з тої причини, що не було нікого другого під рукою, а він у касині грає все зпаном старостою Заграднїком віста чи тарока; се була єго кваліфікація на кандидата. (Веселість.)

Позаяк Юра Соломійчук мав по своїм боці більшість виборців, то

староста Заграднік

зарадив сему в той спосіб, що заквестіонував тожсамість особи виборців Николи Шкрібляка, Стефана Шкрібляка з Яворова і виборця Николи Янушевского з Голов.

Прихильна правительству комісія, котру пан Заграднік вибрав уже у відповідний спосіб, прилучила ся очивидно до єго думки і сперла дійсно тожсамість тих виборців, хоть вони були особисто знані деяким членам комісиї і мали законно виставлені карти леґітимацийні. Лиш піп Гошоватюк, яко член комісиї, запротестував против сего акту насильства. Через таку ошуканчу штуку вийшов правительственний кандидат Трач більшостию одного голосу.

Так, мої панове! Такими нечуваними крутійствами можна повалити кождіського кандидата нелюбого шляхотскій кліці. Можна іменно сперти в той спосіб тожсамість сотки і більше виборців. А тогди виключена кожда опозицийна побіда.

Отсе, мої панове, лиш кілька вибраних примірів з тої тьми виборчих шахрайств, із тих тисячів зломань закона, котрі мусів витерпіти наш руский нарід підчас послідних виборів соймових.

Нема що й говорити, що усі протести, телеґрами, депутациї і жалоби до намісника не доводили до нічого. У кількох случаях зарядив на-

місник про людске око доходженя, але їх переведено очивидно в той спосіб, як то було з громадою Борщів, снятиньского повіта. Клясичний се примір.

А мігби хтось сказати: Таж ви маєте

центральні власти у Відни,

панів мінїстрів, котрі прецінь стоять понад намісником і вони певне зарадили-би тим нечуваним ломаням закона, коли-би їх лиш в час повідомлено.

Центральні власти? — Мінїстри? Годї-ж бо, бо пукну зо-сьміхи! Таж се були супроти Потоцкого прості, помальовані, повбирані в уніформи кукли без ніякого значіня: Противно, з п. мінїстром Бінертом за небіщика Потоцкого стояла справа ще гірше: Він був здеґрадований на просту руру до говореня, за помочию котрої польский маґнат, ґраф Потоцкий, промовляв до сеї високої палати і до нашої буджетової комісиї, та попід небеса возвеличував свою правість і своїх помічників.

Як-би стало часу, то я навів-би дещо з писань польского поета Міцкевича. Є одна придабашка за Радзївіла, як-то на одних ловах позамерзали усї голоси а порозмерзали ся аж від весняного сонця і аж тогди їх чули тоти, що приходили в ліс.

Ми виділи вчера таке саме.

То, що нам мінїстер сказав, то то були розмерзлі голоси, які небіщик Потоцкий наговорив колись у тоту мінїстерску тубу; у зимі були по-

замерзали, і аж тепер від тепленького сонїчка прийшли до наших вух.

Міністри Бек і Бінерт

були засипані тисячами телєґрафічних і писемних жалоб — посли Левицкий і иньші ходили таки самі перед них в сій справі — але тоти бідні люди стояли безпомічні і безрадні; хоть мають такі гарні титули, але против Потоцкого вони нічо не значили.

У переговорах з руским клюбом обіцяв барон Бек — се мала бути концесія, концесія нїгде не чувана, — що вибори до сойму відбудуть ся по закону. (Посол Старух: Але він не сказав, який се закон, він мав на думці закон польский!) Будьте пересьвідчені, що нема навіть польских законів таких, що можна шахрувати.

Але помимо тисячів жалоб

барон Бек і пан Бінерт не могли дотримати своєї обіцянки

Барон Бек мусів інформувати ся аж нашого товариша клюбового Василька: що властиво думає собі Потоцкий з тими виборами, він не хоче навіть відповісти на мій лист? А що пан Василько був власне не давно передтим на розмові з Потоцким, то Бек випитував єго: як думаєте, яке вражінє зробив на Вас той чоловік? Чи він буде беречи закона, чи нї?

Отсе чудові відносини у любій Австрії! Ґраф Потоцкий в розмові з рускими полїтиками часто з натиском давав

пізнати, що судьба руского народа здана лиш виключно на єго ласку. І так сказав він раз соймовим послам Др. Олесницкому і Др. Королеви на пращанє:

„A nie zapominajcie, moi panowie, jednego: Wszystko odemnie, a nic z Wiednia!“

Щось подібно сказав він також послови Левицкому.

У вересни минулого року запросив Потоцкий парляментарну комісію руского клюбу до себе, аби враз обговориги концесиї, які хотів нам дати президент міністрів.

І при тій нагоді говорив він про пана президента міністрів у тоні, в якім говорить пан про свого конюха або пуцера: „Bek mi coś tu pisał, Bek chce coś odemnie, dlatego was tu zaprosiłem“. Як єго посол Бачиньский запитав, чому рекурси розвязаних, зглядно завішених в діяльности „Січий“ уже більш, як три роки лежать в намісництві неполагоджені і не предложені Міністерству, — чому він не уважає, аби урядники намісництва не дрімали, лиш аби працювали, сказав граф Потоцкий, що тут не винно лінивство урядників, але він дав такий приказ. Тай взагалі сказав він:

Мої панове! Ви не туди звернули ся, коли говорите про концесиї із Беком; Бек не має що тут говорити, Ви мусите говорити зі мною і з Колом Польским.

Мої панове! Дійсне, стає дивно, як бачите тоту всемогучість польского шляхтича в Галичині у послідних 40 роках. Деж властиво причина тої

всемогучости? З яких причин віддано ту цілу велику країну тій вузкосердній, самолюбній, під кождим взглядом непевній клясї?

Ту справу пояснюють усяко.

Одні думають, тут грають головну ролю усякі афери, як ґрафинї Валєвскої з часів першого французкого цісарства. — Другі знов думають, що в т. зв. міродайних австрийских кругах лиш до того відносять ся з пошаною, хто грозить явною ворохобнею і також доказує, що він годен того.

Приміри з історії потверджують се. Угода з Уграми наступила аж тогди, як уся Угорщина була настроєна ворохобно, революцийно і як заходила обава евентуального наїзду леґіону Кляпки.

Угода з шляхтичами наступила рівнож зараз по повстаню в роцї 1863 і 1864 а зрадника стану Зємялковского іменовано цісарским мінїстром.

Коли історію взагалї називають учителькою народів, то се завданє має вона сповнити в першій мірі у Русинів і будьте певні, мої панове, що передовсїм Ваші науки в тім напрямі возьмемо собі до серця.

Що-ж дотичить тої великої могучости, якою був надїлений намісник Галичини, ґраф Потоцкий, то старають ся єї пояснити тою обставиною, що він мав сповнити особливші прислуги, дуже важні для цісарского дому, по катастрофі Маєрлїнґа. Ми не будемо [запускати ся у здогади і мусимо лиш піднести з усею рішучостию, що надїленє Потоцкого тою безграничною властию, яку він справдї виконував, було під кождим взглядом противне конституциї і предста-

вяло ся, як очивидне ломанє закона.

Мої панове! Не дуже то мило осуджати небіщиків і то ще померших недавно та серед таких обставин, як ґраф Потоцкий. Є навіть пословиця: de mortuis nihil nisi bene (по нашому: про небіщиків належить лиш добре говорити) (— або як то прекрутив пан Давид лицарь Абрагамович: de mortibus nihil nisi bene — про смерть нїчо лиш добре належать говорити). — а Тесї пословицї тут не мож застосувати, бо ми тепер не обговорюємо приватного житя Потоцкого, лиш єго публичну діяльність, яко намісника і полїтика, та єго спосіб управи. Бо як-би ми тримали ся тої пословицї, то не моглибисьмо видавати ніякого осуду нї діяльности Тамерляна або Петра Великого, анї Катерини II, — бо то розходить ся о небіщиків. Можливо, ба я навіть пересьвідчений, що яко чоловік приватний, а передовсїм яко муж був Потоцкий дуже благоподобним чоловіком. Та се мене не обходить, мене інтересує

єго систем, єго полїтика.

А коли розважити заяву ново іменованого намісника Бобжиньского, котру він сейчас по іменованю зложив у Колї Польскім а незадовго опісля повторив перед зібраними урядниками у Львові, то мусить ся на жаль сконстантувати, що той систем не пропав із смертию Потоцкого із поверхнї полїтичного житя Галичини.

Сей систем мож назвати коротко: Се була самоволя, безмежна, широка на всї боки публичного житя.

Безперечно зложив колись Потоцкий торжественно в присутности цїсаря присягу,

що буде придержувати ся законів і після них поступати, не-знати чи тому, що єму вже з гори дозволено певну reservatio mentalis (т. зн. власновільність,) чи тому, що він научив ся підчас свого вихованя тої єзуїцкої методи — однак певним є що єму н і в г а д к у н і к о л и н е п р и й ш л о с п о в н я т и к о л и с ь с ю п р и с я г у, — що він не лиш сам ломав закони та допроваджував до сего рівнож сотки собі підчинених, але також, що, попираючи в злосливий спосіб ворожу державі партію, ділав впрост против інтересів держави, против добра єї і династиї.

Се забрало-би за богато часу, колиби я хотів змалювати із численних фактів докладний образ тої погубної акциї, якої уживав против руского народа. Се вчинили достаточно мої попередники, про се можете довідати ся основно із найновіщих чисел „Ukrainische Rundschau“.

Я тут піднесу лиш кілька особливших моментів з єго політичної діяльности:

Позаяк проступні урядники є відвічальні за свої проступки перед судом, то

ґраф Потоцкий старав ся загорнути усе
галицке судівництво під свій вплив.

Се удало ся єму цілковито при помочи президента висшого суду краєвого, Тхуржніцкого. Сі панове зааранжували на спілку усі важніщі процеси політичні, як приміром знаний процес против мене, яко претендента на руского короля (Веселість.), против Др. Танячкевича, о. Петровского і т. д. (Посол Др. Лагодиньский: Против студентів!) — Про се я ще буду говорити.

Коли у зимі 1905 на 1906 повстав величезний рух межи руским народом за загальним голосованєм, а шляхтичам стало немилим се пробудженє руского народа, — видав пан Тхуржнїцкий під впливом Потоцкого (се він виразно зазначив) обіжник до судів з 16. січня 1906. Pr. 1044 17/6 — я маю дома сей обіжник і можу его принести, — у котрім приписує особливше, прискорене, майже сумаричне поступованє в усіх справах, що стоять у звязи з рухом за реформою виборчою.

Сей делїкатний знак колом до плота зрозуміли на жаль за добре судиї а східногалицькі суди стали правдивими росийскими карними експедиціями. Тисячі людий, студентів, духовних, адвокатів засуджувано на кари арешту і грошеві без найменьшого звертаня уваги не лиш на усяку справедливість, але також попросту на усяке чувство приличности.

Сей ґраф Потоцкий спонукав краєвий суд карний у Львові, замкнути до вязниції 100 руских студентів за знані бучі унїверзитетскі і то без всякоі причини.

Люди не хотїли утїкати; мали передтим досить часу, аби вплинути на сьвідків — тож не було нїякої причини до того средства.

Против сего чисто росийского поступованя мусїли студенти взяти ся також до росийского средства оборони; вони устроїли страйк голодовий; ударено на алярм у пресї усего культурного сьвіта і аж під напором публичної опінії удало ся

центральному правительству у отсім одинокім случаю зломити волю сего польского Трепова і випустити студентів на волю.

То лиш ґраф Потоцкий старав ся замкнути руским хлопам, що мусять в поті чола працювати на ланах польских шляхтичів за мізерну заплату, дорогу до Прус, де за такими робітниками дуже попитують, а усякі проби, аби утворити руске бюро посередництва праці, нівечив. „Борше дам Вам — казав він — унїверзитет, як бюро посередництва праці.“

Се була очивидно лиш пуста балаканина, бо він був найзавзятїщим ворогом самостійного руского унїверситету, а через то, що нищив усякі добрі заміри центрального правительства в тім взглядї, спонукав він нас до знаної демонстраций з з 17-го грудня минулого року.

Коли він ще був краєвим маршалком, грозив він рускому народови новим Берестечком, де єго предок велїв поубивати тисячі старців, жінок і дїтий. Як пізнїще став намісником, то

виповів беззглядну війну руским товариствам пожарничо-ґімнастичним, „Січам“,

котрих назва нагадувала єму пораженя, нанесені єго предкам під Жовтими Водами і Корсунем.

Він велїв переслїдувати передовсїм провідників сего руху і так-то прийшло до процесу протів мене, про який я власне згадував. Він велїв дальше другого провідника сего руху, Юру Соломійчука, тримати місяцями

в слідчім арешті а потім укарати два рази по 5 місяців за самі дрібниці, на підставі зізнань, до яких шандарі муками людий примусили.

Він казав десятки „Січий“ порозвязувати, або позавішувати в діяльности а єго бішеність звертала ся з особлившим замилуванєм против барвних відзнак тих товариств; він заказав всупереч ясної постанови закона о товариствах носити ті відзнаки, а тисячі бідних хлопців карано в адміністративній дорозі усякими карами арешту і грошевими за ту сфабриковану Потоцким провину.

Можете собі, мої панове, представити настрій межи руским народом, коли більше як 400 Січий і понад 30 тисяч січовиків находить ся майже в стані облоги, і є віддані на цілковиту самоволю шандарів і всяких старостиньских посіпаків. (Посол Др. Бачиньский: І се треває далї! — Оклики.)

Президент: Прошу не переривати. Посол Др. Трильовский: Сегодне прийшли до колеґи Стефаника листи, котрі се потверджують. Він був власне у Міністра внутрішних справ, аби на се пожалувати ся. Тисячі людий покарано. Польскі, чеські, словеньскі і хорватскі Соколи можуть носити навіть уніформи. Рускому хлопови не вільно навіть носити відзнаки, ленти!

В самім надвірняньскім повіті позасуджувано в осени 1906 року понад 400 людий (у одній громадї аж 36 людий) на кари арешту аж до 1 місяця за ношенє відзнак. У жовтни 1906 року приводив я сюди, до сего будинку, депутацію скла-

даючу ся із 16 заступників восьмох повітів перед пана президента мінїстрів а богато з присутних тодї послів бачили сю депутацію, особливо пан Абрагамович дуже крутив ся коло неї.

Сї переслїдуваня Січий тревали до дня смерти ґрафа Потоцкого, і—як бачимо — тревають і далї. Перед кількома днями оголосив львівский социяльно-демократичний „Głos“ вістку, що у богородчаньскім повітї устроєно чисту нагінку на бідного хлопця, Юрка Гарбуза, з Старих Богородчан. Шандарі окружили були навіть єго хату, аби того злочинця зловити у свої руки.

Як виглядають ті переслїдуваня,

можете собі представити з отсих примірів.

Так приміром дало староство в Снятинї 11. лютого 1907 р. шіснацятьом мужикам з Видинова по 5 днїв арешту за ношенє січових відзнак. А 18 лїтний хлопчище Семен Марнилюк чи Мормилюк — люди не вміють навіть добре писати — дістав 8 день арешту за то, що крім відзнаки мав ще на биндї на капелюсї вишиті слова Шевченка: „Борїте ся — поборете“. Се була обтяжаюча обставина. (Живі оклики).

Президент: Прошу не перервати! Пос. Др. Трильовский: Найбільше обтяжаючим було власне се, що люди поважили ся носити ті відзнаки у селї Рудниках, там, де пан Мойса має свою резиденцію.

Отсе, мої панове, лиш найяркійші випадки, котрі я Вам розказав. Та не можу ще поминути, аби не сказати пару слів п. Дзєдушицко-

му на єго довжезні виводи. Він назвав Січи анархістичними товариствами — сказав, що в Галичині є навіть анархісти. (Посол Старух: Так, він сам найгірший анархіст.) Не беріть єго так поважно, пане товаришу!

Чому-ж пан ґраф Дзєдушицкий такий лютий? Раз тому, що він шляхтич, а давно шляхтичі нераз напили ся доброго пива від козаків. А друге, бо єго многонадійного синка не хотіли приймити в Єзуполи, де пан Дзєдушицкий має свою резиденцію, до Січи.

Тому тоти товариства анархістичні, тому треба їх засуджувати, тай переслїдувати.

Пан Дзєдушицкий пробував свого таланту на усіх полях публичної діяльности. Він писав навіть історичні повісти і то такі з часів египетских; хотів — бачите — дорівнати німецкому письменникови Еберсови.

Він знає дещо за ту давнину, за дух з часу мумій. (М у м і ї, т о т ї л а м е р ц ї в п о м а щ е н і м а с т я м и т а к, щ о н е п с у ю т ь с я. Є щ е д о н и н ї ц ї л к о м д о б р е з а х о в а н і м у м і ї з п е р е д п а р у т и с я ч і в л ї т.) Знає за ріжниці кляс з того часу. Розуміє ся отже, що він пересяк трохи тою давниною, тим духом з часу мумій тай клясових ріжниць. І він надіяв ся, — передучера він се навіть казав — що надіє ся, що Русини не дадуть єму говорити і будуть єму переривати.

Нї, панове, ми не хотїли єму переривати, не хотїлисьмо рунтати тої струпішілої мумії, аби не розсипала ся та не запаскудила сеї гарної салї, аби бідним слугам не завдавати непотрібної роботи. (Веселість).

Най говорить! Але то дуже дурненькі політики, що єго слухали.

Панове! Я розповів Вам про всякі переслідуваня Січий і можете бачити, як то переслідуєся за ношенє січоеих лент.

Я й ще Вам дещо оповім.

Віт з Долина

долиньского повіта, доніс шандарям, що Никола Тисяк, Федір Прокопишин і Дмитро Чалан носять січові ленти.

Дня 20. січня с. р. о 7 годині рано арештували два шандарі тих трох парубків у їх мешканях і повели їх закованих до громадскої канцелярії.

Завважте, що се було 20 січня, коли були великі морози. Їх відведено до найблизшого постерунку, до Велдіжа — дві милї від Долина, де прийшли о год. пів до одинайцятої.

Тут замкнено їх у громадскім арешті. У неопаленім арешті просиділи арештовані без найменьшої причини до пів до четвертої. А роблено се умисне так, аби їх привести за пізно до суду — по урядовій годині.

Відси повели шандарі бідних закованих хлопців серед лютого морозу до суду в Долині, де прийшли о годині пів до 6 вечером.

Судиї слідчого не було вже в суді, тож хлопці мусіли ночувати у судовім арешті а переслухано їх аж слїдуючого дня перед шестою годиною вечером і зараз по сім випущено на волю.

Дня 22. січня с. р. арештував шандар з тої самої причини ще й четвертого хлопця з того села, Юрка Должаньского, і вів єго до Велдіжа. Але по дорозі здибав він тих трох на волі і на власну руку увільнив уже через то і сего четвертого.

Панове! Аж кров кипить, як слухати такі погані лайдацтва. А причиною сего не був ніхто иньший, як властне сей, котрого польскі шовіністи хотять тепер вознести на народного сьвятця.

Граф Потоцкий найшов ще й

иньше средство,

аби переслідувати Січовиків. Десь у старих паперах найшов він ґуберніяльне розпорядженє з 28. мая 1827 р. ч. 34 10, що на устроєнє танців треба робити просьбу до віта на стемпли на 1 кор. — а до того має бути ще долучений стемпель за 1 кор.

Се розпорядженє не було примінюване цілими десятками літ; танці відбували ся усюди в Галичині, доки по старому звичаю не відобрано кому охоту до сего.

Але ґраф Потоцкий узяв ся з особлившим замилуванєм до сего розпорядженя і тисячі парубків карано люто за танці.

У мене є ціла купа таких адміністрацийних вироків, котрими цілий ряд парубків позасуджувано на кари по 10 і по 20 корон — або на арешт.

Подумайте собі, панове, що то значить для молодого хлопця заплатити 20 корон, коли зва-

жить ся, що на паньскім лані пересїчна платня робітника виносить 40 сот. денно. В жнива платить ся вправдї по 1 к. 60 с. і по 2 коронї — але за то в зимі по 20 або 30 сот. на своїм харчи.

20 корон для молодого парубка — се значить 50 днів тяжкої роботи в потї чола у дїдича, аби мочи заплатити кару за то, що схотїв потанцювати із своєю любкою коломийки. (Оклики!)

Ґраф Потоцкий розпростирав свою власть і на

управи камеральних дібр

і робив з неї великий ужиток. Кажуть навіть, що під сим взглядом дістав він навіть окрему повновласть від цїсаря.

Як-би се правда, — то се-би було против конституциї. Він установив собі навіть окремого немов-би-намісника до боку, а іменно Старосту Цєньского, і настановив єго у Дирекциї Лїсів і Домен. Там був він справдїшним управителем того уряду, а гофрат Гірш був от-аби бути, і мав хиба лиш тільки занятя, що власноручно викидав за двері хлопів, котрі прийшли жалувати ся на усякі надужитя державного персоналу лїсничого.

При послїдних виборах до ради державної постановив ґраф Потоцкий переперти за всяку цїну вибір свого любимця, люстратора лїсів Ціпсера з Добромиля і то в окрузї (Калуш — Долина — Надвірна), котрий був з гори вже, як лиш ухвалено виборчий закон, призначений для двох руских послів.

Усякі

лісові урядники.

подіставали цілковито вільну руку і могли до вподоби шахрувати та тероризувати руске населенє.

Але як мимо всіх тих зусиль Ціпсер перепав, то лісові урядники заприсягли рускому населому люту пімсту і виконують єї в найбезглядніїший спосіб уже більш року.

Переслідують людий при збираню лому і форосту, — людем, що голосували опозицийно або котрі з иньших причин видають ся зарядам лісовим політично підозрілими, не хотять продати дерева на опал ані будівляного а на просьби бідних хлопів, котрі мерзнуть з своїми родинами підчас морозів і з тої причини змушені навіть вирубувати сади, відповідають лиш: „Іди до своїх послів, до Романчука, Лагодиньского, до Трильовского.

Ми внесли в сїй справі цїлий ряд інтерпеляций, але тяжко було щось зробити, бо-ж ґраф Потоцкий навіть не був ласкав відповісти на ніяке письмо бувшого мінїстра рільництва Ауерсперґа. (Слухайте! Слухайте!)

Розуміє ся, що він протеґував у галицкій Дирекциї Лїсів і Домен виключно лиш польских урядників а як раз жінка управителя лїсів в Гринявi, Бурачиньского, — Русина — прийшла до „Січи", то єї чоловіка сейчас перенесено. (Слухайте! Слухайте!)

Мої панове! Ті всї факти, які я і мої передбесїдники з опозициї, навели, вистарчають Вам

достаточно, аби утворити собі докладний образ ґрафа Потоцкого яко політика і діяча публичного.

Се був чоловік насильства і уважав себе самостійним сувереном а сьвідомість, що він властитель 140 міліонів і Лицарь Золотого Руна — отже кузин цісаря, вигодувало в нім таку велику гордість, яка нівечила усї етичні і законні взгляди.

Впрочім обставина, що він був довший час при австрийскій амбасадї у Константинополи, отже пізнав з-близька усякі орієнтальні полїтичні штучки, не остали без впливу на виобразоване єго характеру і єго полїтичної тактики.

І на ласку сего чоловіка був зданий увесь нарід.

Мої Панове! Де мав наш нарід шукати охорони і ратунку?

Може у центральних властий, у тих страхополохів-мїнїстрів, котрі не мали навіть тільки амбіциї і почутя чести, аби заховати свою повагу супроти сего шляхтича, чи може у ческих і нїмецких міщаньских партій, котрі й так шукають ласки у шляхоцкої, і вшехпольскої клїки?

Впрочім ми то все вже робили і яка користь з того?

Панове мінїстри відправили нас пустими обіцянками — а вони навіть самі не вірили, аби їх сповнено, — а в парляментї нас переголосовано! Прийшли вибори соймові а непорочний ґраф Потоцкий рабує нам 25 мандатів!

Такий вислїд наших десятимісячних старань, наших інтерпеляций, внесень, бесїд і конференций!

Мої панове! Наш нарід знав дуже добре, хто тут виною. Не меньше знав нарід і се, що найблизшу сесию галицкого сойму хотять шляхтичі ужити на се, аби поперше через умілі шахрайства виборчі утвердити своє córповане і на будуче, а далї, аби увести такі погані реформи, котріби спинили поступовий розвиток хлопів — передусім хлопів руских — і зробили неможливою взагалї якусь гідну чоловіка еґзистенцию.

Тож не диво, що

по послїдних виборах до сойму

змогло ся розʼяренє руского населеня без ріжниції стану; кождому стало ясно, що так не сьміє далї бути і що конче мусить наступити покута за поповнені лайдацтва. Лиш з трудом удало ся рускій пресї і проводирям народу здержати маси народу від отвертого повстаня і від відплати на виновниках.

А прецїнь певним було, що прецїнь сам нарід мусить стати судією, аби зробити раз порядок із гнобителями, коли державні орґани є зовсїм безсильні.

Мої панове! Я сидів з товаришами тут, у Відни, аби тут слухати пустих і без змісту обіцянок пана барона Бека а з Східної Галичини доходило щось гей далекий відгук грому. Був се відгук зростаючого розʼяреня народу, був се знак, що хвилї народного гнїву уже зачинають за високо филювати. Аж нараз чути

револьверовий вистріл Мирослава Січиньского...

Мої панове! Я сьвято переконаний, що сей вистріл уратував житє неодному галицкому старості тай не одному шахраєви виборчому.

Січиньский був тої гадки, що підвладні ґрафа Потоцкого не булиби мали відваги допускати ся в так високій степени надужить на рускім народї, колиби сам Потоцкий не дав їм дозволу, ба колиби їм був попросту не припоручив пополняти лайдацтва.

Січиньский знав за добре, що усякі жалоби, депутациї і т. д. не мали нїяких наслїдків, що виборчі протести оставали не полагоджені; він хотїв пімстити ся за ті всї кривди, які заподіяв ґраф Потоцкий рускому народови, він хотїв дати примір на будуче — тому сповнив він свій вчинок.

Мої панове! Не хочу сим анї хвалити вчинку Січиньского і єго возвеличувати анї осуджувати. Менї розходить ся лиш о то, аби пізнати причини, які єго до сего спонукали, аби їх пояснити, а як єго зрозуміємо тодї покаже ся

єго вчинок у правдивім сьвітлї.

Одно се мусите менї, Панове, безусловно признати, що кождий народ має право до революциї, до революцийної тактики. Усї культурні народи уживали сего права у себе і лиш дотичний нарід має брати ся до сего способу борби.

Колєґа Дашиньский порадив кол. Петрицкому, щоби революцийну тактику перенести за границю, до Росиї. Він трошки запізнив ся з своєю радою, хоть у добрій вірі. Бо наші братя Українці беруть участь у росийскій революциї і борять ся враз з росийскими революціонерами.

Славний Карпович, що убив міністра Боґолєпова, був сьвідомим Українцем і богато людий у Львові знали єго особисто.

Слїдуючого дня по атентатї Січиньского бесїдував я з одним віденьским редактором таке:

„Я пересьвідчений, що, о скілько я знаю настрій межи Русинами, то увесь руский нарід уважати ме вчинок Січиньского ділом геройским і що в виду безсильности центрального правительства і парляменту в справах галицких, успокоїть воно в певній мірі серця руских народних мас.“

Та редакторови не хотїло ся написати потім у своїй ґазетї слів: „о скілько я знаю настрій межи Русинами“ і се дало причину до деяких нападів на мою особу з боку польскої преси.

Та коли я ще на великодні фериї їхав до дому, то я пересьвідчив ся, що мої припущеня були зовсїм правдиві.

Усї Русини, з котрими я говорив, і то усї а всї без винятку: хлопи, робітники, урядники а навіть пани були попросту майже одушевлені вчинком Січиньского і всї були тої думки, що сей вчинок може буде мати більший вплив на наших гнобителїв.

Се, що загал руского народа уважає Січиньского за народного героя, най не буде чужим панам товаришам із західних країв держави.

Руский нарід не має особлившої причини одушевляти ся убійствами, тимбільше, що убійства з політичних мотивів відбували ся звичайно на єго членах зі сторони польских властий. Але сей настрій руского народа, впрочім так дуже спокійного, для Вас, мої панове, найліпшим доказом, до якої розпуки доведено сей нарід через безнастанний гнет і дразненє та через цїлковиту безвиглядність оборони в межах існуючих законів.

Підчас великодних сьвят був я у одного мого приятеля-мужика а, як у вечер зійшло ся до него богато сусїдів, зійшла також

бесїда про вчинок Січиньского.

Забрав голос оден старий сивий мужик а єго бесїда була меньше більше такого змісту:

„Бідний, благородний хлопець той Січинь-
„ский. Він пожертвував себе за нас бідних, руских
„хлопів. Він пімстив ся за всї наші кривди, які ми
„мусїли терпіти від польских панів і урядників, за
„нашу біду, за то, що права не маємо нїякого.

„Єго вчинок мусить бути осторогою для
„других наших гнобителїв, мусить їх остеречи
„що вже крайний час зійти з дороги беззаконя
„і гнобленя.

„Ми мусимо ще заждати, аби та
„банда старостів і комісарів а навіть деяких су-

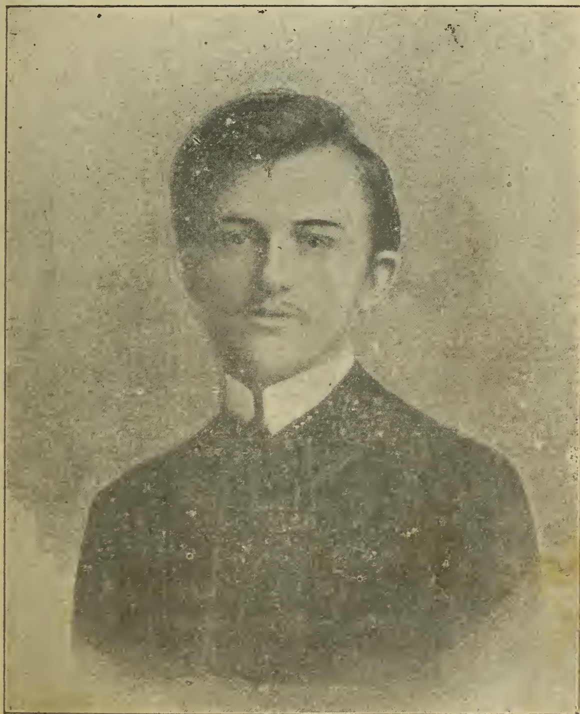

Мирослав Сїчиньский.

„диїв і иньших урядників мала час направи-
„ти свої блуди і гріхи.“

А по тім говорив далї:

„Може й міністри у Відни вступлять ся за „нами і потягнуть до відвічальности бодай най„більших шахраїв виборчих.

„Може бути — хоть і не дуже се імовірне — „що і віденьский парлямент, що хоче себе називати „народним парляментом, стане нам до помочи „своїм рішучим виступом.

„Розуміє ся, що ми на се не можемо спу„скати ся, і мусимо орґанїзувати ся далї, аби на „всякий случай утворити одну велику громаду.

„Але як час очікуваня перейде, як наші гно„бителї останнуть непокарані, а новий намісник „буде вести далї полїтику ґрафа Потоцкого, то ми мусимо взяти ся самі до оборони.

„Ми не мусимо брати ся зараз за револьвери, як „Січиньский, — ми ужиємо вперед лагіднїйших кар.

„Дорогі братя!“ — казав він далї — „якими „то людьми переповнені по більшій части арешти „у східній Галичинї? Чи се не є переважно рускі „хлопи? А сидять вони головно за бійку, за тяж„ші і лекші ушкодженя тїлесні.

„А когож то бє наш хлоп? Може шляхтича „що рабує єму мандат посольский? Може уряд„ника, котрий помагає шляхтичеви у тім рабунку, „котрий бє хлопів по лици і обходить ся з ним „як з худобою?

„Нї! Як хлоп наш бє, то бє свого рідного „брата, такого самого замореного, перепудженого „хлопа, як він сам, — він бє єго за яку-будь „дрібницю, за остре слово, за то, що курка-

„зробила єму в городї шкоди на пару сотиків,
„бє за межу і т. п.

„Слова: „Менї кримінал, а єму смерть!“ стали на жаль чимось звичайним в устах нашого хлопа.

„А як ти вже, любий брате рішив ся сидїти „в криміналї, то чи не лїпше би, як-би ти ту кару „відсидів за такий вчинок, котрий би був пімстою „за кривду, здїлану твоїм братам, а не за якісь „свої дрібні справи?

„Я не жадаю, — говорив старий далї —, „аби такому лайдакови зараз ноги поломити; на „перший раз доста буде такому опришкови, як „Заграднїк, Левицкий або Палєстер, як він дістане „добре у лице, так по хлопски.

„Розуміє ся, що такого драба не мож тогди „бити, як він, виконує свій „уряд“ а навкруг него „шандарі, бо би тебе зараз на місци казав убити. „Нї! будь трошки терпеливий і зажди, аж уздриш „єго на ринку, де богато людий. Тогди під позо„ром, що тобі став на ногу, уріж єго так у писок, „аби аж ногами накрив ся.

„А як тебе запитають, на що ти се зробив, „то не кажи, що то за вибори, або за якусь инь„шу лайдацку урядову чинність, лиш кажи так: „Сей пан — я єго навіть не знаю — став менї „на ногу, так, що я мусїв аж скричати і тогди „дав я єму в лице, не знаючи навіть, що робю.

„У найгіршім разї можеш за се, яко за образу „чести, дістати найбільше місяць простого арешту „а як про се, що він дістав у лице, напишуть ґа„зети, то єго певне перенесуть до иньшого місця,

„де єго певно чекає така сама судьба, як лиш не „поправить ся.

„В той спосіб, дорогі братя, зможемо в коротким часі так гарно обріхтувати наших урядників, що їм відхоче ся допускати ся усяких шахрайств і надужить при виборах і вони будуть „певно совісно заховувати закони.

„А як-би й се не помагало, то треба взяти ся „до остріщого.

„Як такий панок вертає пізно в ночи підохочений з касина до дому, то вже можна найти „досить нагоди, аби єго порядно облатати і так „пригадати єму на єго обовязки взглядом цісаря „і народу“. —

„Братя! А як-би й ті арґументи нічо „не помагали, — говорив чесний дідок далї, — то „треба буде взяти ся до ще остріщих средств. Є „преці так богато хлопів, навіщених тяжкою слабостию без надії на вилїченє; чи не міг-би такий смертельно хорий пожертвувати послїдні „дни свого житя, аби увільнити наш нарід від небезпечного ворога, без взгляду на се, чи він „низшої чи визшої шаржі. Такий нещасливий зробив-би сим вчинком своє імя безсмертним, а рускому народови зробив-би неоцїнену прислугу!“

Такі були слова старого, сивого мужика.

До таких вислїдів, до таких заключень доходить наш спокійний нарід, наш перепуджений мужик, що цїле своє житє звик лиш гнути ся перед „паном“, а навіть цїлувати єго руку.

Лиш розпука, лиш

цілковита безвиглядність усякої законної борби

може зроджувати такі заключеня і вести з льоґічною консеквенциєю до тероризму.

Очивидно, терористичний акт у конституцийній державі то щось незвичайного, попросту непонятного. Однак, мої панове, чи Галичина справдї лиш частина конституцийної Австриї? Чи-ж вона не є зовсїм від'окремлена вправдї не на папери, але в дїйсности? І чи про Галичину можна говорити, як про край, де є конституція?

Sic volo, sic iubeo (така моя воля, такий мій приказ) — отсе була одинока засада ґрафа Потоцкого а меньші беї та аґі старали ся усе наслїдувати свого зверхника башу. Тому вже найвисшийчас, аби панове колеґи з західних країв перестали уважати Галичину за країну австрийску і погодили ся з сим правдивим станом річи.

І се власне найбільше траґікомічне, що, хоть Галичина є лиш продовженєм давної анархістичної держави шляхотскої, хоть галицкий намісник, то властиво самостійний король обовязаний лиш до деяких формальних вазальских служб супроти австрийского цїсаря, — то прецї австрийске війско і шандарі служать лиш тій шляхоцкій державі і шляхоцкому королеви, убивають руского хлопа і в той спосіб помагають до цїлковитого відокремленя Галичини і остаточного подїлу держави.

Що галицкий намісник носить лиш про людске око австрийский мундур урядовий, то доказує найліпше та обставина, що ґраф Потоцкий вправді мав той мундур на собі, як казав мордувати руского хлопа, але зараз по смерти убрано єго у стрій шляхоцкий, у контуш і жупан, і так і поховано.

Правдива постать сего шляхтича прийшла отже зараз по єго смерти на яву, а знане запевненє своєї вірности і вдячности, котрі він на смертній постели велів висказати цісареви, то лиш видумка начальника президіяльного бюра Ґродзїцкого, котрий хотів в той спосіб зробити прислугу шляхотскій кліцї і оставшій родинї ґрафа.

Про се розповідали менї у Львові. (Посол Др. Малаховский: Се брехня!) Може бути, але Ви, Пане Малаховский там відай не були, тож також не можете знати. (Посол Др. Малаховский: Я маю на се 20 сьвідків!) Ви не були там, бо Ви не були таким сердечним приятелем ґр. Потоцкого, щоби він аж закликав Вас до своєї смертної постелї.

Мої панове! Там де горожан убивають після розмислу, як се було з Каганцем, там, де під охороною жовнїрів рабує ся виборчі права, а як хто хоче тих прав боронити, то там справляє ся оруже просто в єго груди, там не може обійтись без сего аби не убивано і орґанїзаторів тих убійств.

Тому смерть ґрафа Потоцкого — се лиш простий наслїдок устроєних ним убійств і виборчих рабунків, котрі під загроженєм мордів поповнювано.

А що руске населене східної Галичини розуміє дуже добре сей стан річи, то і вчинок Січиньского приняло воно з загальним одушевленем. (Посол Малаховский: На жаль!) Най буде на жаль, але правда! З чого можете поняти як наш народ роздражнено! То не є народ охочий до морду, але ви єго роздражнили! Тому найвизший час, щобисьте завернули з тої дороги.

(Пос. Малаховский: Ні! Ви завертайте!) Так, очивидно, маємо може вам руки цілувати; не так, пане Малаховский? Маємо може просити о Вашу ласку?!

Мені примірòм оповідав оден кондуктор, що зараз по вчинку Січиньского, побачив він на одній стациі громаду людий, які до надходячого потягу сьпівали на привитанє. Що-ж вони сьпівали?

„Наш Січиньский най жиє,
„А Потоцкий най гниє!“

(Посол Др. Малаховский: Гарна пісонька!) Але то правда, я сам чув! (Посол Др. Малаховский: Погань!) Може бути що погань, а як ви нам рабуєте виборчі права, то се не погань? Шляхті усе можна! (Посол Др. Малаховский: Велич смерти!) А велич смерти Каганця, тай трупів у Ляцкім і в Горуцку?

Кліка шляхотска і вшехпольска банда завважили добре сей загальний настрій руского народа і належито зрозуміли та оцінили єго значінє. Мусїли отже оглянути ся за якоюсь обороною, за відпором.

Се не тревало довго, і горячо очікувана

поміч

з'явила ся незадовго на місци.

У польскій літературі дуже високо цінять

оден твір, епопею Адама Міцкевича, котрий властиво має бути білоруского походженя, (посол Др. Малаховский: Литовского!) білоруского, так як Косцюшко, — наголовок того твору „Конрад Валєнрод“. Там величає найбільший польский поет житя і діла одного Литовця з часу борб Литовців із німецким орденом хрестоносців.

Той Конрад Валєнрод виконав пімсту на ворожім ордені в той спосіб, що вступив до него, зискав собі повне довірє старших і коли єго вибрано нарешті Великим Майстром Ордену, то він ужив свого високого становища на то, аби зрадою і умисно недбалим веденєм війни привести орден до цілковитого упадку.

Не диво отже, що сей славний твір найбільшого польского поета не остав без впливу на образовані польскі круги і що сей вплив дає ся завважити навіть у польскій полїтиці супроти Русинів.

З початком 90-их років минулого столїтя пішла нараз чутка, що молодий, прегарний,

польский шляхтич ґраф Шептицкий

доктор прав і резервовий ляйтнант покинув свою сьвіцку каріэру і вступив до реформованого. Єзуїтами чина руских Василіян.

Русини знали наперед, що се має значити, а їх здогади сповнили ся що до слова.

Молодий польский ґраф став по пару лїтах епископом в Станїславові а потім митрополїтом у Львові.

Тут не місце розводити ся широко над єго по єзуїтски осторожною полїтикою і я ограничу

ся лиш на єго послїдне полїтичне дїло, у котрім єго валєнродизм показав ся як на долони.

Ґраф Шептицкий оголосив зараз по атентатї Сїчиньского у польских і руских часописях, що у Велику пятницю (24. цьвітня с. р.) виголосить в катедральній церкві проповідь, в котрій обговорить вчинок Сїчиньского.

24. цьвітня зібрала ся о 1 годинї в полудне в рускій катедральній церкві у Львові велика товпа Поляків і Русинів. Ґраф Шептицкий вийшов на проповідницю і — тут показав ангел кіньске копито!

То говорив до народа не добрий пастирь, не приятель і провідник того народа, що хоче стояти з ним у бурливім, тяжкім часї і радби скріпити єго силу оборонну: то говорив правдивий Конрад Валєнрод, що надуживає свого високого становиска, аби власне ослабити ту відпорну силу, аби молодця, що складає в жертву вітчинї своє молоде житє, представити, як найзвичайнїйшого злочинника, а єго імя обкидати болотом,

По виводам ґрафа Шептицкого був Потоцкий уособленєм доброго християнина і невинности. (Посол Др. Малаховский: То правда!) Так, так він казав; так є в „Słow-i Polsk-im“, читайте.

А чи справдї був се добрий християнин та невинний чоловік, той найвисший урядник краю, котрий велїв замикати тисячі руских хлопів до вязниці, — котрий запомочию військової сили зрабував тим бідним хлопам 25 мандатів, — за котрого згодою уживано против того народу оружя,

котрий отже має цілий ряд хлопских смертий на своїй совісти?!

Так! Ґраф Шептицкий старав ся обмити другого ґрафа а заразом своїм клясовим камратам зробити товариску прислугу і помочи їм у їх біді, у їх боязни перед можливими атентатами.

У своїй проповіди клав він особлившу вагу на то, аби остеречи своїх слухачів від звеличуваня вчинку Січиньского геройским, а єго виводи йшли очивидно в тім напрямі, аби за всяку ціну здержати їх від наслїдуваня того вчинку. (Посол Пастор: Се зовсім слушно, на те він епископ!) Чи зробили се може і польскі епископи, як Потоцкий казав мордувати руских хлопів та рабувати їм виборче право? (Посол Пастор: Що-би то був за епископ; що-ж, мав він може хвалити сей вчинок?)

Ну, а міг-би хтось запитати (се буде заразом відповідию на оклик п. Пастора:) чи ґраф Шептицкий забирав публично голос і тоґди, як тисячі руских хлопів ковано невинно за участь у борбі за виборчою реформою, за ношенє січових відзнак? Чи він може устроював збори охочих до шахрайств політичних урядників і говорив до них проповідь про те, що їх вчинки нехристіяньскі? Чи він може старав ся вияснити ґрафови Потоцкому, що то не дуже по християньски, виправляти руских хлопів порохом, кульками і багнетами туда, де „нѣсть болѣзни, нѣ воздыханія“ і псувати у той спосіб Господу Богу інтерес?

Ой, не так, мої панове! Тільки труду не зазавдав собі сей вигідний ґраф і се впрочім не сходилоби ся із назначеною єму задачию.

Так, ґраф Шептицкий сповнив 24-го цьвітня свою повинність, але не як мурин, що сповнивши свій обовязок, може відійти, лиш як справдїшний Конрад Валєнрод, що остає далї на своїм становищи, аби позірно грати ролю доброго християнина а властиво, аби розбивати рускі народні сили і тим здержувати вагу руского народного відродженя.

Ґрафови Шептицкому удало ся повести за собою і двох других руских епископів до спільного виданя листу пастирского, в котрім поданий зміст єго проповіди до відома загалу.

Се справдї сором для тих двох добродіїв, що вони дають ся водити за ніс польскому Валєнродови. Колиж через се пропасть межи руским народом а ними стане єще ширшою, то певно рускі радикали не возьмуть ся класти на тїй пропасти міст.

Зауважую, що сю частину моєї бесїди, котра відносить ся до ґрафа Шептицкого говорю лиш в імени радикальної фракциї руского клюбу.

Мої панове! Дуже улюблене средство очищеня у польских шовіністів перед закидом гнобленя руского народу в Галичинї є се, що вони покликують ся на положенє Поляків у

Прусиї.

Уже в моїй промові, яку я виголосив тут 22. липня 1907 р. підніс я, що се справдї лайдацка арґументация.

На жаль тою арґументацією послугував ся не лиш бувший мінїстер ґраф Дзєдушицкий у своїй промові, виголошенїй тут з початком цьвітня, у котрій старав ся заімпонувати нам переслїдуванєм Поляків у Прусиї. (Посол Пастор: Се може не є жадні переслїдуваня?) Се переслїдуваня. Я все се кажу. Тому старому чоловікови нема що вже брати за зле, бо він уже не може відповідати за свої вчинки, — він сарака копнув недавно кельнера в каварни Плянера у черево, — тою арґументацією послугують ся навіть поступовійші люди, як приміром редактор визначного краківского місячника „Krytyka", п. В. Фельдман, мій особистий приятель.

Коротко сказавши, уроїли собі сї люди теорію релятивного щастя і за єї помочию стараютъ ся заткати рот рускому народови.

Коли отже кому підчас катастрофи зелїзничої зломило одну ногу, то — після тої теориї — най він аж плаче з радощів, коли побачить, що другому подорожному зломило обі ноги. (Веселість.)

Або приміром вибили при піятиці одному чоловікови два зуби. Після теориї тих Поляків, що хотять ущасливити Русинів, обовязаний потерпівший знести се у покорі серця і з великою вдячностию цїлувати того, що єго побив по руках, як лиш якийсь розбишака вибив комусь аж чотири зуби. (Велика веселість.)

Як перед кількома тижнями 24 мужиків з Дубків (городеньского повіта) зловили свого війта на чужоложстві і привели єго перед старосту до покараня, опісля однак були самі арештовані і з лан-

цушками на руках поведені чотири милї до окружного суду в Коломиї, то вони повинні були чути ся щасливими, взявши під розвагу, що у Росиї за подібну приключку вибито-би половину села різками і позасилано-би в Сибір.

Так, мої Панове, і ми галицкі Русини маємо чути ся щасливими, коли нас бють, коли наших стріляють, з огляду на то, що у Прусиї навіть вивласнюють Поляків, і що їм навіть заказано уживати рідної мови на зборах. Але й прускі Поляки повинні чути ся щасливими з огляду на то, що перед двома роками карні кольони у Росиї розстрілювали Лотишів цїлими сотками.

Та навіть оставші при житю Лотиші мають також причину чути ся щасливими на сїй землї: мають поперше потїху, що не їх розстріляно, але їх братів, а друге, що в Марокко палили хоробрі жовнїри француської републики цїлі села і убивали усїх жителів, так що — як пише ґазета „Simplicissimus", — коли одна дитина утекла з того погрому, то могла найти охорону лиш у диких грабіжних звірят у пустини.

До таких абсурдів доходить ся консеквентно уживаючи тої вшехпольскої теориї релятивного (взглядного) щастя.

Ми маємо тим потїшати ся, що вам зле веде ся в Прусиї!! Уже був-би найвисший час, аби тоту попросту компромітуючу штучку бодай поступовійші та розумнїйші Поляки як найскорше викинули з свого репертуару.

Мушу ще тут завважити, що взагалї всї Поляки, без ріжницї партій, стають дуже нервозні,

коли прийде бесїда на пруску полїтику взглядом тамошних Поляків.

Іменно, як я по атентатї Сїчиньского помістив статю в ґазетї „Zeit“ про положенє в Галичинї, то я виказав там між иньшими,

яка ріжниця заходить межи переслїдуванєм Русинів у Галичинї, а Поляків через пруске правительство;

ся ріжниця лежить у тім, що у Прусиї видає ся попросту закони протів Поляків і потому їх виконує ся, а в Галичинї противно, австрийских законів, впрочім досить можливих, надуживають польскі урядники супроти Русинів — ба навіть топчуть їх ногами.

Тодї заревіли польскі ґазети, що я вихваляю поступованє Прусаків взглядом Поляків, а дуже замітне є се, шо в тім хорі дали ся чути й голоси поступових ґазет, як пр. соціяльно демократичного „Głosy“.

Мої спростованя нїчо не помогли; вони твердили ще більше рішучо, що поступованє пруского правительства є для мене взірцем і ідеалом, і врештї за приміром львівского прокуратора іменували мене публично руским королем. (Веселість).

— Посол Пастор: Ґратулюю Вам!

Др. Трильовский: Дякую, отче. Я заіменую Вас тодї своїм сповідником.

Пос. Пастор: Я не дав-би Вам нїколи розрішеня.

Посол Діяманд: Ну-ну, як-би він став королем, то ви-би не були такі тверді. Ви-би єму певне простили всї гріхи. (Велика веселість).

Др. Трильовский: Коли вже говорю про голоси польскої преси, то мушу передовсїм піднести, що вшехпольска преса нї словечком не відзивала ся, як при послїдних виборах Соймових отверто і безлично поповнювано шахрайства у східній Галичинї. (Посол Пастор: З обох сторін!)

Прошу, отче, ми не сьвятцї і ми не хочемо Вас перевисшити. Але як-би у нас щось подібного лучило ся, то нас карають і замикають до арешту. Але покажіть Ви менї хоть одного старосту, котрогоби покарано за шахрайства! (Посол Пастор щось кричить.)

Президент: Прошу не переривати, пане товиришу, Пастор; бо ся бесїда потреває ще довше.

Др. Трильовский (далї): Я вже говорив з початку, якими то способами вибрано послом шляхтича Мойсу у снятиньскім повітї. Не скликав він нїяких зборів, не показував ся перед виборцями, не виголошував публично своєї проґрами, — а прецїнь вийшов.

У Коломиї виходить вшехпольска шматка

„Goniec pokucki“,

котру редаґує трійця: оден ад'юнкт судовий, оден адвокат і оден вітрогон. (Веселість.)

Ся ґазетка пише про снятиньскі вибори в своїй дитинячій дурнотї ось що:

„З нашого боку — говорю в імени польско-
„го загалу — анї пальцем не рухано...; не устро-

„єно ні одних зборів виборців ані по селах, „ані в місточках Снятині і Заболотові. Було тихо „не мов-би розходило ся о які вибори фіньскі „а не о вибори до нашого сойму...“

А далї пише вшехпольский махер таке:

„Лиш сьвітло, що сьвітило у вікнах снятинь„ского староства до пізної ночи, вказувало на „невсипущу працю майже усего полїтичною пер„зоналю.

„Ми з правдивим подивом глядїли на ту „працю, особливо старости Левицкого.

„Коби й у горі відплатили за ню як належить, „бо на се вона вповнї заслугує! Бо в першій лї„нїї уратувала ся робота ситуацію, як і в маю „1907 р; систем куріяльний і посередне голосова„нє зробили решту“.

Отже отверто, від самого серця!

Панове урядники староства сидїли тому так до пізна в ночи у своїх канцеляріях, бо виробляли пляни шахрайств і роздїлювали межи себе, причім хто має бути! (Оклики.) Пан Мойса оправдував ся навіть перед предсїдателем податкової комісиї, що не може прийти, бо мусить сего пильнувати. Та сама шматка взивала потім польску людність в Коломиї, аби мене бойкотувати.

Я свищу на той бойкот, бо раз що не всї коломийскі Поляки такі дурнї, як гадає тота чесна трійця редакцийна, а по друге — як який меньше або більше грубий вшехпольский пяниця не скине передомною на вулици капелюха, то менї через то певне нї оден сивий волосок не виросте.

Але перейду я до поважнїщої часописи, до станьчиківского, краківского орґану

„Przegląd Polski“.

У зошитї з мая забрав голос голова краківских станьчиків, ґраф Станислав Тарновский, аби за смерть Потоцкого на свій розмазаний і нудний спосіб пожалувати ся.

Після єго думки убито ґрафа Потоцкого за то, що він був Поляком і що служив. „Бог се видить — пише він — і люди сьвідками, що він добре сповняв свою службу. — Він нікого не скривдив, нікого не утискав, він навіть не дав ніколи причини до ненависти або до пімсти.“

Та досить тих брехливих фраз, вони самі за себе говорять найлїпше.

Мої панове! Наглі внесеня, що стоять тепер на порядку дневнім, обговорюють славні галицкі шахрайства при послїдних виборах соймових.

Нема сумнїву, що молодий ідеальний Січиньский лиш цїлковитою безвиглядностию оборони в межах закона против тих страшних надужить був спонуканий до свого учинку.

У Японії бували случаї, що, як який японьский горожанин хотів звернути увагу правительства на особливше небезпеченьство, що грозить державі, то відрізував собі палець і долучував до своєї просьби.

Мої панове! Мирослав Січиньский не відрубав собі вправдї пальця, але він поставив на карту свою голову, аби звернути увагу культурного сьвіта і міро-

дайних чинників держави на ті кривди, які терпить єго нарід.

Річ певна, що він осягнув свою ціль, і що єго куля вцїлила найбільшого виновника.

Тут не поможе ніякий гнів, не поможуть ніякі протести.

А найменьше права до протесту мають вшехполяки, котрих партийні товариші у Росиї дуже часто імають ся тероризму, та очивидно не взглядом росийских чиновників, але взглядом польских соціялїстичних робітників.

Так приміром застрілено перед двома роками в протягу двох місяців в Лодзї 20 социялїстичних робітників, а зробили се вшехполяки.

Впрочім мушу замітити, що є дуже богато Поляків, котрі солїдаризують ся із вчинком Січиньского (Посол Пастор: Таких Поляків нема !).

Є, отче, є такі ! Я однак не скажу їх імен. Се не урядники, анї не посли, котрі прецїнь є противні тому зі взглядів полїтично-партийних. Із партийно-полїтичних причин і посол Дашиньский сему противний. (Посол Др. Діяманд: Ні, з причин засадничих. Ми не боїмо ся сказати отверто нашої думки !)

Не хочу робити єму з сего закидів, се єго переконаня, котрі треба шанувати.

Але я кажу Вам під словом чести, що усі робітники, з котрими я говорив у Коломиї (Посол Пастор: Жиди !), нї, Русини, Поляки і Жиди, величали вчинок Січиньского і були ним дуже вдоволені. Навіть у Відни говорив я з робітниками, що похваляли

єго, — соціял-демократичні робітники. (Посол Зайц: Даруйте, але таких тверджень преці́нь не можна класти!) Я не кажу, що всї, пане Зайц, але декотрі, з котрими я говорив, вповнї годили ся на сей вчинок. (Посол Зайц: Се таке неміродайне, що сего преції не можна приводити, яко доказ.) Пане Товаришу, кажу Вам, що я тут чув.

Не всї, я пересьвідчений, що не всї! Але се не дивниця. Тут зовсїм инакші обставини, Пане Зайц! Тут, не видко на зборах нїяких поліцаїв, анї шпіонів! (Посол Пастор: І мордувати тут не вільно!) Очивидно. На що і за що-би мали тут мордувати? А в Росиї — треба там мордувати, отче? Я знаю, панове, ви говорите в добрій вірі. Але чи Ви й росийских чиновників мете навертати може проповідями? Чи там духовеньства не переслїдують? Чи там не скинено польского епископа Ропа у Вільнї, що був таким заслуженим чоловіком для польскої ідеї?

Крім того дістав я перед кількома днями лист з росийскої України від одного визначного польского дідича — се білий крук, — в котрім він висказує зовсїм отверто свою думку про вчинок Січиньского і каже, що розуміє єго, та що, колиби сидів на лаві присяглих, то безусловно голосувавби за увільненєм.

Мої панове! Не мож нїяк закинути Русинам, що вони не брали ся вперед до оборони законними средствами.

Так! Ми жалували ся, вносили протести; але що помагають ті протести?

Ось бачите тут неодного панка, як Мойса, Дулємба, Старжиньский, котрі свої мандати зи-

скали за помочию найпоганіщих надужить і протизаконностий. Против їх вибору внесено протести. Але чому ті

протести

доси не полагоджені в комісиї леґітимацийній? Позалагоджувано усякі протести, як приміром против Оберляйтнера і т. д. Але що значать ті малі переступства закона супроти тих величезних надужить виборчих в Галичині?

Польским специялістам у шахрайстві виборчім, приміром Др. Бузекови і Др. Баталії приділено по пів тузина рефератів про всякі виборчі шахрайства. Щож, діє ся, пан-отче, з тими протестами? Др. Бузек має також кілька протестів. Що, робить він з ними? (Оклик: Доходженя!) Так! Доходженя! За кілька тижнів буде вже по всему. Але ті панове не роблять собі нічо з того, не предкладають жадних рефератів, лиш чекають спокійно, аби проминув речинець, аби потому більшостию голосів зломити голову тим протестам.

Такої тактики вхопив ся також наперфумований Др. Чайковский, котрого обтяжено рефератом про вибір Др. Колішера у Коломиї, — хоть може бути, що він не приступає з-близька до тих актів, бо вони не дуже то й пахучі. А ту справу мож-би легко полагодити. 32 чи 52 голоси узнано неважними тому, що на карті голосованя не було поданого числа округа виборчого. Єго вибрано більшостию чотирох голосів. Хтож тому винен, що староство не подало числа округа. Се ганьба — се нечуваний сором, пан-отче, — а той пан каже у комісиї леґітимацийній, що все в порядку.

Так, Русини не лиш вносили протести (Оклики), вони вислали 1895 року 221 людий в депутациї до Цїсаря, аби пожалувати ся на нечувані надужитя при тодїшних виборах до сойму. Та тої депутациї не впущено навіть до бурґу і лише шістьох з них: чотирьох інтелїґентів а двох мужиків станули 16-го грудня перед цїсарем і вручили єму пропамятне письмо.

Делєґатам тим обіцяно вправдї, що піднесені заміти будуть розслїджені, але заразом дав їм цїсар добру відправу.

Ту цїлу депутацію представлено яко коштовну і противну цїли демонстрацию і відправлено нелaскавими словами: „Пращайте Панове!“

Розуміє ся, що не переведено ніяких доходжень, а жадному виборчому шахраєви не впав і волосок з голови.

Мої панове! Смертоносна куля, яка влучила 12 цьвітня ґрафа Потоцкого, була вилята безперечно вже 16. грудня 1895, при словах „пращайте панове“, а як перед кількома днями, підчас принятя австрийскої делєґациї з того-ж найвисшого становища дали ся чути слова похвали для Потоцкого за — не сьмійте ся — за спокійно переведені вибори соймові, то сї слова були засудом смерти для ґрафа Потоцкого. Ся похвала віддала єго на поталу смерти.

Мої панове! Ми не заводові терористи; лиш сеє наше найсердечнїще бажанє, аби ті, що до того покликані, помогли нашому народови здобути єго добре право. (Посол Пастор: Ви самі шкодите Вашому народови, вірте менї!) Розуміє ся, Ви

нам поможете! От краще говоріть се виборчим шахраям по староствах, може Вас там послухають.

На найвисшім становищи, де нас від часів Зємялковского систематично очернюють і клеветають, не маємо чого шукати.

Наші міністри — се лиш виконуючі органи шляхоцкої банди в Галичині.

Ми звертаємось отже до народного парляменту яко до тіла не циш законодотного але і надзираючого в найвизшій інстанциї.

Руский нарід вичерпав уже всї средства, аби звернути увагу культурного сьвіта, а передовсім Вашу увагу на наші муки.

Я не думаю, щоби в Галичині потреба все на ново брати ся до револьверів і штилєтів, щоби звернути увагу на ті відносини тих, котрі до сего покликані усім народом дороґою загального голосованя.

Покажіть, мої панове, що Ви достойні бути членами першого австрийского парляменту народного! Покажіт, що ви справді хочете боронити народні права і тому возьміть великодушно наш руский нарід усвою опіку!

Не тручайте нашого народу до революцийної тактики, не запирайте нам дверий до послідного прибіжища.

І тому голосуйте за наглостею нашого внесепя! (Живі оплески і притакуваня.)

Інтерпеляция

посла дра К. Трильовского і товаришів до Єго Ексцеленциї пана Міністра скарбу і Єго Ексцеленциї пана Міністра судівництва в справі податкових екзекуций в Галичині і безправного поведеня заступника екзекутора податкового, Стефана Малиньского в Коломиї, як також дотично карних справ о §. 81. к. з., маючих за тло супротивленє екзекуцийним орґанам.

Страшним нещастєм для селяньского населеня в Галичині єсть спосіб, в який переводить ся екзекуциї всіляких залеглих податків. Екзекуциї ті переводить ся з незвичайною і нечуваною брутальностию і безоглядностию і тим способом особенно спокійне і податливе руске населенє прямо провокує ся. Нічо дивного, що, коли хлопови забирає ся послідну одежину, то він, видячи, що через се єму відбирає ся посередно всякий заробок (бож голий до роботи, особливо в зимі, іти не може) і наражає ся єго на смерть з перестуди — старає ся до такого безправства недопустити, протестує проти него і ставить бодай незначний опір.

Однак всяке, хочби лише хвилеве придержанє забираної одежини (н. пр. за полу сердака або за конець ліжника і т. д.), узнають екзекуцийні орґани

за „насильне наложенє рук“ (gewaltsame Handanlegung), доносять про се до ц. к. державної прокураториї а там обжаловує ся сих нещасних екзекутів о злочин з §. 81 к. з.

Ті карні справи кінчать ся майже правильно засудами на півтора і більше місяців вязниці і є се в першім ряді селяньскі жінки, на котрих відбуває ся в сей спосіб безлична, повисше описана практика податкових екзекуторів.

Були случаї, що з сіл вивожено цілі фіри зафантованого селяньского убраня, як се на примір перед кількома роками лучило ся в селї Ілинцях, снятиньского повіта.

Коли заведено нову екзекуцийну ординацию, то галицкий сойм ухвалою з 21, лютого 1907 року візвав Правительство, щоби оно приписів тої ординациї в §-ах 251 і 252 держало ся також при стяганю податків і инших правних належитостий. Внаслїдок сего ц. к. краєва дирекция скарбу у Львові повідомила галицкий видїл краєвий, що обіжником з дня 30. цьвітня 1898 року, ч. 6, поручила всім староствам і податковим урядам, щоби они при згаданих екзекуциях строго держали ся приписів §-ів 251 і 252 екз. орд., котрі виразно наводять, які конечно до житя потрібні предмети суть з під екзекуциї виняті.

На жаль податкові орґани екзекуцийні у східній Галичинї ніколи, але то буквально ніколи, тих приписів не держать ся і таки прямо не мають понятя о їх єствованю. Се найлучше показує ся при всіляких карних розправах о злочин § 81. к. з. на тлї екзекуциї за податки переведених.

Тут для ілюстрациї наводимо слїдуючий факт:

Дня 13. грудня 1907 року прийшов до хати Николи Калиняка Семена в Іспасї (повіт Коломия) заступник екзекутора податкового з Коломиї, Стефан Малиньский, в цїли переведеня екзекуциї незаплаченого ґрунтового податку. Родина Калиняка складає ся з сїмох осіб, з чого дві особи є дорослі, а пятеро дїтий. Цїла та родина має слїдуючу зимову одежу: 5 сердаків, з того лиш оден для особи дорослої і 4 киптарі (короткі кожушки без рукавів).

В зимі не можливо анї нікуди йти анї працювати на дворі, в самім лише киптарі, треба отже мати окрім киптаря єще на собі або другий кожух з рукавами або бодай сердак.

Річию очивидною є, що було обовязком екзекутора, прийшовши до Калиняка, пересьвідчити ся передовсїм, з кілько осіб складає ся родина і яку теплу одіж посїдає. Він однакож сам при карній розправі проти Николи Калиняка о злочин з §. 81 к. з. признав, що того не здїлав, але відразу, прийшовши до комори, вхопив за найбільший сердак і хотів єго яко грабіж зі собою забрати.

Очивидно, що якби се було стало ся, то анї Никола Калиняк, анї єго жінка не могли би були серед пануючих в грудни морозів анї вийти на двір до якої небудь працї при господарстві, анї тим менше йти на який небудь заробок. Бо якби ся були на то рішили, то були би наразили ся напевно на певну слабість з простуди, а дуже легко навіть на сметть.

І так коли жінка брала той одинокий великий сердак на себе і ішла з хати, то чоловік лишав ся в хатї і на відвороть. Никола Калиняк благав

і просив екзекутора, щоби не фантував єму сердака, але доки що щоби зафантував корову.

Вправді була то одна одинока корова, отже також з під екзекуциї винята, однак можна було обмежити ся на самім записаню єї, а впрочім навіть єї перенесенє не грозило би для родини преціньтакою небезпекою як забранє одинокого для дорослих призначеного сардака.

Длятого, що Никола Калиняк, зловивши за сардак, не давав єго зафантувати, зробив екзекутор донос до державної прокураториї, котра обжалувала так Николу Калиняка як і двох єго малолїтних синів, що мали єму в недаваню сердака помагати, о злочин з §. 81.

Розправа голозна відбула ся перед ц. к. окружним судом в Коломиї дня 24. марта 1908. (Vr. VI. 3/8) і Н. Калиняка — хотя очивидно дїлав під непереможним примусом (unwiderstehlicher Zwang), засуджено на 6 тижнїв вязниці, а обох синів увільнено. Проти того засуду внесено жалобу неважности, але ми знаємо занадто добре тих панів, що засїдають в галицкім сенатї найвисшого трибуналу, щоби що до остаточного вислїду мати єще які небудь сумнїви.

То лишень одна невелика ілюстрация до безчисленного ряду тих нещасть, які на сїльске населенє Східної Галичини стягають без'оглядні брутальні податкові екзекуциї. І задачию підписаних буде, більше таких фактів призбирати і звертати увагу на них зі сторони Єго Ексцеленциї Мінїстра судівництва, котрий не повинен допускати до того, щоби прокуратори державні без'оглядним і нелюдским пониманєм § 81 к. з. дозершали єще ті зьвірства

котрих допускають ся на людности брутальні податкові екзекутори.

Запитуємо отже Єго Ексцеленцию пана Мінїстра скарбу:

„1. Чи знаний є Єму брутальний, нелюдский, протизаконний спосіб, в який податкові екзекутори стягають з людности в східній Галичині залеглі податки і другі належитости?

2. Чи зволить Він зарядити, щоби при згаданих екзекуциях не забирано людности предметів, що по мисли екзекуцийної ординациї виняті з під екзекуциї?

3. Чи не був би Він склонний зажадати предложеня всїх карних актів, що мають за тло податкові екзекуциї, переведені у Східній Галичинї, бодай з 1907 року, і провинивших ся екзекуторів строго покарати?

4. Чи думає Він покарати заступника податкового екзекутора Стефана Малиньского з Коломиї за протизаконне і брутальне поведенє, представлене повисше?“

Рівночасно запитуємо Єго Ексцеленцию пана Мінїстра судівництва:

„1. Чи не зволив би Він наказати державним прокураторам, щоби на будуче не інтерпретували з такою без'оглядностиш § 81 к. з., — о скілько дотичні справи відбувають ся на тлї переводжених екзекуций, а дотичні орґани провокаторско поводили ся, і чи не був би він склонним, поручити ґенеральній прокураториї

щоби в карнім процесї проти Николи Калиняка (повисше представленім) внесла жалобу неважности для збереженя закона, бо очивидно той обжалований находив ся під „невідпорним примусом“?

Відень, 2. цьвітня 1908.

Др. Кирило Трильовский і тов.

Отсе знаменитий Феллера ростинний флюід з знаком „Elsa-Fluid“. котрий, як ми самі переконали ся, є найліпшим средством цілющим, що усмиряє болї, відсьвіжає і зміцняє мускули і стегна, усуває недомаганє членів і ділає успішно против запаленя! Він усмиряє сухі, ревматичні і нервові болї, кольки в боці, біль голови, зубів, в плечах і крижах; усуває млости, ослабленє зору, міґрену; ділає віджививчо і охороняючо против многих слабостий, що повстають внаслідок протягів і простуди як пр. кашлю, хрипки, смотолоки, болю горла і т. п. — Правдивий лиш тогди, як на кождій фляшині є назва Feller Набути мож у надворного аптикаря Е. Феллєра. Адрес: **E. V. Feller, Stubica Nr. 419 B. (Kroatien).** 12 малих фляшин або 6 великих або 2 специяльні 5 корнн; 24 малих або 12 великих або 4 специяльні 8 кор. 60 сот. а 48 малих або 24 великих або 8 специяльних 16 корон. Почту платимо сами. В Лодзї (Россия) продає: Пр. фарм. A, Rozenblat дроґерист, ул. Зелена 3.